

WASA DAGBLAD

Nr 40

Söndagen den 20 oktober, 2024

ISSN 2954-2448

**PODCASTS IN
ENGLISH**

ALLT OM VÄGGLÖSS

**ETT JORDKLOT I DOM-
KYRKAN**

AI RADIO

**SOL- OCH MÅN-
FÖRMÖRKELSER 2025**

**Vill Du bli blog-skribent? Väl-
kommen till Wasa
Dagblad!**

Höstens färger

**HÄR FINNS VI:
vpress.ovh**

**60
informativa
sidor!**

Ledare: Husläkarmodellen är svaret på världens utmaningar

Regeringens beslut att stödja primärvården genom den förnyade FPA-ersättningsmodellen har väckt livlig debatt både bland yrkesutbildade personer inom hälso- och sjukvården och bland medborgarna. Finlands Läkarförbund har under den senaste tiden riktat skarp kritik mot det nya FPA-ersättningssystemet och sagt att reformen inte bidrar till att minska vårdköerna. Höjningen av ersättningarna och de byråkratiska krav som följer av dem har visat sig vara ineffektiva, framgår det av FPA:s statistik. Enligt faccket är det tydligt att detta inte är en lösning på påfrestringarna på den offentliga vården.

Planen har varit dyr, men fördelarna har varit obefintliga. Även om det har reserverats betydligt mer resurser för FPA-ersättningar, har endast en marginell andel av medborgarna haft nytta av dem. Den offentliga hälso- och sjukvården fortsätter att kämpa med köer och resursbrist, och den privata hälso- och sjukvården har inte kunnat erbjuda en lösning på detta sätt.

Det behövs samarbete mellan den offentliga och den privata hälso- och sjukvården

Läkarförbundet har en mycket viktig poäng: den privata sjukvården ska ses som en resurs som kompletterar den offentliga vården, inte konkurrerar med den. I detta sammanhang är den husläkarmodell som Finlands Läkarförbund föreslår en lösning som verkligen skulle kunna bidra till att minska vårdköerna och förbättra medborgarnas tillgång till hälso- och sjukvårdstjänster.

Husläkarmodellen, som har tillämpats framgångsrikt i många europeiska länder, betonar den långsiktiga relationen mellan patient och läkare. I modellen har patienten en egen läkare som ansvarar för primärvården, vilket ger kontinuitet och individualitet i vården. Detta underlättar inte bara den övergripande hanteringen av patientvården, utan minskar också onödiga besök och procedurer, vilket är en betydande kostnadsökning.

Statliga lösningar behövs nu, inte imorgon

Det är oroväckande att regeringen samtidigt som den föreslår en höjning av FPA-ersättningarna har slopat tvåveckorsvårdgarantin inom primärvården, som bara har varit i kraft i ett år. Detta sänder ett motsägelsefullt budskap: väntetiderna

inom den offentliga hälso- och sjukvården förlängs, samtidigt som de privata hälso- och sjukvårdstjänsterna subventioneras på ett ineffektivt sätt.

Minister Sanni Grahn-Laasonen har uttryckt ett principiellt positivt stöd för ett test av husläkarmodellen, men det saknas konkreta åtgärder. Budskapet från Läkarförbundet är tydligt: perioden av eftertanke är över. Försöket bör inledas omedelbart så att väntelistorna kan avvecklas och den offentliga hälso- och sjukvården kan fungera inom ramen för sin kapacitet.

De utmaningar som det finländska hälso- och sjukvårdssystemet står inför är välkända, och den nuvarande regeringen har förbundit sig till databaserat beslutsfattande. I detta sammanhang är det dags att rikta vår uppmärksamhet mot husläkarmodellen, som är ett bevisligen effektivt sätt att förbättra vårdens kvalitet och tillgänglighet. Att bygga på FPA-ersättningar har inte visat sig vara en hållbar lösning.

Husläkarmodellen är inte bara ett alternativ – det är den enda vägen framåt.

Pärmbild: Höstens färger

Radiologisk verksamhet koncentreras till tre enheter i Österbottens välfärdsområde. Rtg i Oravais, Malax och Laihela stänger.

Välfärdsområdesstyrelsen i Österbottens välfärdsområde beslutar sannolikt i morgon att koncentrera den radiologiska verksamheten till tre huvudsakliga enheter: Vasa, Jakobstad och Närpes. Beslutet fattas vid ett möte den 21 oktober 2024 som en del av ett större anpassningsprogram för att effektivisera vårdtjänsterna.

Enligt beredaren Pia-Maria Sjöström motiveras beslutet av behovet att spara resurser och säkerställa att röntgentjänster kan erbjudas på ett effektivt sätt i framtiden. Många av de mindre enheterna har föråldrad

utrustning och saknar tillräcklig patientvolym för att motivera fortsatt verksamhet.

Nedläggning av flera enheter Radiologisk verksamhet på orter som Oravais, Malax och Kristinestad kommer att upphöra. Från och med 2025 kommer röntgenundersökningar från dessa orter att styras till Vasa eller Närpes. På samma sätt kommer verksamheten i Korsholm att avvecklas och flyttas till Vasa. Laihela, som redan varit ur funktion sedan årsskiftet, kommer inte att återuppta sin röntgenverksamhet.

Effektivare resursanvändning

och minskade kostnader

Enligt välfärdsområdets bedömning kommer koncentrationen att leda till en årlig besparing på cirka 550 000 euro. Utöver detta förväntas behovet av röntgenskötare minska med två årsverken, vilket är viktigt då bristen på röntgenskötare är ett växande problem i hela Finland.

Vasa centralsjukhus, Jakobstad och Närpes bedöms ha tillräcklig kapacitet för att hantera de ökade patientvolymerna. Förutom att undvika stora investeringar i ny utrustning, kommer även effektiviteten att förbättras

genom bättre användning av personal och apparatur.

Geografiska skillnader och regional jämlikhet

Beslutet att koncentrera radiologiska tjänster innebär dock att invånare på vissa orter kommer att behöva resa längre för att få tillgång till röntgenundersökningar. Detta gäller framför allt för boende i Malax, Oravais och Kristinestad. Välfärdsområdet betonar att nya processer ska upprättas för att säkerställa att akuta röntgenundersökningar kan genomföras i tid och att patienter kan få undersökningarna utförda på en plats som är så

DENNA TIDNING KAN MAN LÄSA VAR SOM HELST:

Som här på Spetsbergen (AI-genererad bild)

smidig som möjligt.

För invånare i norra Österbotten kommer dock inga förändringar ske, och Jakobstad fortsätter att ansvara för den radiologiska verksamheten i området.

Framtida utmaningar och möjligheter

Trots vissa geografiska utmaningar ser välfärdsområdet stora fördelar med den nya strukturen, särskilt när det gäller att hantera den åldrande befolkningens ökade behov av bildiagnostik. Ett nytt patientdatasystem, som tas i bruk under 2024-2025, kommer också att göra det enklare att dela undersökningsresultat mellan olika enheter, vilket förbättrar både effektiviteten och kvaliteten på vården.

Partistödsutredning skakar om Österbottens välfärdsområde

En nyligen publicerad revisionsrapport har kastat ljus över hanteringen av partistöd i Österbottens välfärdsområde. Rapporten, utförd av välfärdsom-

rådets egen revisionsnämnd, pekar på flera brister i processen kring ansökan, beviljande och redovisning av stöd till fullmäktige grupper.

Sammanfattning av rapportens huvudpunkter

Saknade principer: Trots att lagen om välfärdsområden ger möjlighet till ekonomiskt stöd till fullmäktige grupper saknas tydliga och formellt antagna principer för hur detta stöd ska fördelas och användas i Österbotten.

Otydliga redovisningskrav: Rapporten kritiserar bristen på krav på verifikat när fullmäktige grupper redovisar hur de använt stödet. Detta gör det svårt att kontrollera att pengarna används enligt avsikten.

Oklarhet kring partistöd: Även om rapporten konstaterar att stödet inte är ett direkt partistöd, saknas tydliga formuleringar i anvisningarna som klargör detta.

Djupdykning i problemen

Risk för godtycke: Utan tydliga principer riskerar fördelningen av stöd att bli godtycklig och skapa misstankar om poli-

tisk påverkan.

Svårigheter att kontrollera användningen: Bristen på krav på verifikat gör det svårt för revisionen att kontrollera att pengarna används enligt de avsedda ändamålen. Detta ökar risken för missbruk.

Oklarhet för fullmäktige grupperna: Otydliga regler kan leda till osäkerhet hos fullmäktige grupperna om vad som är tillåtet att använda stödet till.

Jämförelse med andra välfärdsområden

Rapporten jämför Österbottens välfärdsområde med andra och visar att flera andra områden har tydligare krav på redovisning och verifikat. Detta understryker behovet av förbättringar i Österbotten.

Revisionsrapporten om partistödet i Österbottens välfärdsområde avslöjar allvarliga brister i den nuvarande processen. För att återställa förtroendet och säkerställa att pengarna används på ett korrekt sätt måste välfärdsområdet vidta åtgärder för att skapa tydliga regler och en effektiv kontroll.

Förslag till lösningar

Utveckla tydliga principer: Välfärdsområdesstyrelsen bör ta fram detaljerade principer för fördelning och användning av stöd till fullmäktige grupper.

Införa krav på verifikat: För att säkerställa att pengarna används enligt avsikten bör det införas ett krav på att fullmäktige grupperna redovisar sina utgifter med verifikat.

Öka transparensen: Processen för beviljande och kontroll av stöd bör göras mer transparent.

Utbilda fullmäktige grupperna: Fullmäktige grupperna bör få tydlig information om reglerna och sina skyldigheter.

Oberoende granskning: En oberoende granskning kan ge ytterligare insikter och rekommendationer.

Det är nu upp till Österbottens välfärdsområde att ta itu med de problem som rapporten har identifierat. Genom att vidta åtgärder för att skapa tydliga regler och en effektiv kontroll kan man säkerställa att partistödet används på ett korrekt sätt och att förtroendet för välfärdsområdet stärks.

Veckans konstupplevelse:

Helene Schjerfbeck

10.7.1862 - 23.1.1946

Madonna de la Charité, efter El Greco, 1941

NYHETER

Helsingin Sanomat: Tuira-modellen kan rädda vår hälsovård

I en artikel i Helsingin Sanomat den 3.10.24 med rubriken ”Skulle Ouluns Tuiras husläkarmodell kunna rädda Finlands hälso- och sjukvård?”, diskuterades den modell som används vid hälsocentralen i Tuira, Oulu,

Modellen har väckt stort intresse eftersom den framgångsrikt förbättrat primärvården i ett område som är känt för sina utmaningar, såsom arbetslöshet och socioekonomiska problem. Tuiras hälsocentral betjänar cirka 65 000 invånare, och modellens syfte har varit att minska belastningen på jouten och specialistsjukvården samt förbättra kontinuiteten i vården.

Grunden i Husläkare 2.0-modellen är enkel: befolkningen delas upp i alfabetisk ordning och varje grupp får en egen läkare. Denna läkare ansvarar för patientens vård över tid, vilket skapar kontinuitet och ökar patientens förtroende för att deras behov tas på allvar. I Tuira har modellen tillämpats i två år, och resultaten är lovande: jourbesök och behovet av specialistsjukvård har minskat, vårdkvaliteten har förbättrats och patientnöjdheten har ökat.

En av modellens största utmaningar är dock den höga omsättningen av läkare. Vid Tuiras hälsocentral byts ungefär hälften av läkarna ut årligen, vilket gör det svårt att bygga långsiktiga vårdrelationer. Även om modellen har minskat omsättningen något, krävs ytterligare förändringar för att kunna erbjuda husläkartjänster till alla patienter.

I artikeln påpekas också att husläkarmodellen inte är en ny idé i Finland. På 1980- och 1990-talen var Finland en internationell föregångare när det gällde att utveckla husläkarsystemet, men efter lågkonjunkturen på 1990-talet bröts systemet ned när läkarnas ansvar ökade och arbetsbelastningen blev ohanterlig. I Tuira har man nu moderniserat denna gamla modell, men för att den ska kunna införas i större skala krävs särskilt fler fasta läkare.

Husläkare 2.0-modellen har även väckt intresse i andra delar av Finland. Till exempel i Esbo och Helsingfors har det föreslagits att modellen införs som en del av lösningen på primärvårdens kris. Trots att modellens största fördelar redan syns i Tuira, kräver dess fulla genomförande ett långsiktigt arbete, och experter menar att det kan

**Podcast in English:
Can the Tuira Model save Finnish healthcare?
<https://vpress.ovh/podcasts.htm>**

ta upp till sex år innan modellen är helt införd.

En central fråga är läkarnas arbetsvillkor. Många läkare arbetar deltid, vilket försvårar en fullständig tillämpning av husläkarmodellen. I Tuira arbetar läkarna ofta bara 80 procent av heltid, vilket delvis förlänger väntetiderna för icke-brådskande besök. För att förbättra vårdkontinuiteten och ge patienter säkerheten i att ha en egen läkare krävs fler heltidsan-

ställda läkare inom primärvården.

Enligt artikeln i Helsingin Sanomat erbjuder Ouluns Tuiras husläkarmodell en lovande lösning på de utmaningar som Finlands primärvård står inför, men den kräver betydande förändringar, särskilt när det gäller läkarnas fasthet och resursfördelningen, för att modellen ska kunna spridas över hela landet.

NYHETER

Vasa stadsteaters nya dansverk »Vaikutetut« utforskar gränserna för makt och inflytande

Den 24 oktober har Vasa stadsteater premiär för den nya dansteaterproduktionen » Vaikutetut«, som djupdyker i mångbottnade frågor om makt och påverkan. Verket fördjupar sig i relationer mellan människor och hur vi alla påverkar varandra – ibland utan att ens märka det. Vad är ditt i dig och vad är andras inflytande?

I dansverket, som gästas av teaterns egna dansare Ulla Hyväluoma och Miika Alatupa samt ungdomar från Vasa samläroanstalt Alma, får åskådaren möjlighet att reflektera över sitt eget beteende i förhållande till andra och det omgivande samhället. Ljudlandskapet som är inspirerat av folkmusik kompletterar helheten och skapar en stark atmosfär.

Verket har regisserats och koreograferats av Marjo Kuusela, en pionjär inom finländsk danskonst, akademiker i konst, som har varit aktiv inom dansen sedan

1970-talet. Kuusela lovar att verket är en kroppslig djupdykning i teman som makt och påverkan.

»Påverkad« är en del av Vasa stadsteaters tema för säsongen, »makt«, som med många röster når ut till vår tids och vårt samhälles fenomen. Teaterchef Seppo Välinen säger att verket behandlar makt ur ett påverkansperspektiv och bjuder in åskådarna att uppleva något unikt och kroppsligt.

Föreställningarna äger rum på Julia-scenen och åldersrekommendationen är för personer över 13 år. Dessutom tar teatern hänsyn till doftkänsliga åskådare genom att ordna doftfria föreställningar, varvid publiken ombeds komma utan dofter.

Detaljer om presentationen:

Premiär: 24.10.2024

Längd: ca 1 tim 15 min (ingen paus)

Scen: Julia

Rekommenderad ålder: över 13 år

Doftfria föreställningar:

fre 8.11. kl. 13

Fre 29.11. kl. 19

Bakom föreställningen står ett starkt team: förutom koreografen Marjo Kuusela ansvarar Maria Antman för scenografin, Jouni Tapio för ljuddesignen och Olli Haakana för ljusdesignen.

**De, som vet litet
mera
är
De, som läser Wasa
Dagblad**

håll som säkert kan nås via en stege eller plattare trappor.

I år har Vasa stad förvärvat ägandet av omklädningsrummen, vilket möjliggör ytterligare förbättringar och utveckling av områdets underhåll. – Vi har skaffat omklädningsrummen permanent

Vasa Inre hamns populära vinterbadplats öppnar i slutet av oktober

Vinterbadområdet i Inre hamnen i Vasa öppnas på nytt i slutet av oktober, under vecka 44, och erbjuder en uppfriskande upplevelse för alla som tycker om vinterbad. Den kostnadsfria vinterbadplatsen är öppen mellan klockan 6 och 21 och har blivit mycket populär bland både lokalbefolkningen och besökare.

Vinterbadplatsen i slutet av Sandögatan är utrustad med två uppvärmda omklädningsrum som är separata för herrar och damer. Säkerheten och komforten i området har beaktats väl: omklädningsrummen är rymliga och i varje omklädningsrum finns bänkar, klädhängare och fyra förvaringsskåp för värdesaker, som kan låsas med ett eget lås. Piren på stranden är upplyst och övervakad med hjälp av ett inspelningssystem. För simmare finns det också ett pumphunderhållet

till staden, så vi kan göra små men betydande förbättringar, som att lägga till klädkrokar och installera golvbrunnar, säger Jarmo Latvala, servicechef för grönområdesteamet som ansvarar för underhållet av vinterbadområdet.

Vinterbadplatsen, som öppnade för första gången i december 2023, lockade över 10 000 besökare förra vintersäsongen, och området förväntas bli lika populärt i vinter. Denna pärla i den inre hamnen erbjuder vederkvickelse för både kropp och själ mitt i polarnatten.

**De, som vet litet
mera
är
De, som läser Wasa
Dagblad**

NYHETER

Konsumtionen måste förändras för att klimatet ska räddas. Nordisk rapport pekar på vägen mot lägre klimatpåverkan

En ny rapport från Nordiska ministerrådet presenterar en rad åtgärder som kan minska våra klimatavtryck betydligt. Genom att fokusera på konsumtionsbaserade utsläpp, det vill säga de utsläpp som orsakas av de varor och tjänster vi konsumerar, kan vi göra en stor skillnad för klimatet.

Rapporten lyfter fram att vår konsumtion i Norden har en betydande påverkan på miljön, både inom våra egna gränser och globalt. Sektorer som livsmedel, elektronik och mode står för en stor del av våra utsläpp. För att nå klimatmålen måste vi därför inte bara minska våra direkta utsläpp, utan också förändra våra konsumtionsmönster.

Bred palett av åtgärder

Rapporten presenterar en lång lista med potentiella styrmedel för att minska konsumtionsbaserade utsläpp. Allt från att införa krav på hållbarhet i produkter till att ge konsumenter bättre information om varornas klimatpåverkan. Experter som deltagit i studien lyfter fram att en kombination av olika åtgärder är nyckeln till framgång.

Starka regleringar: Att införa strikta krav på produkter, som exempelvis utsläppsstandarder för elektronik, kan vara ett effektivt sätt att minska utsläppen.

Information till konsumenter: Genom att ge konsumenter tydlig information om varornas klimatpåverkan kan de göra mer medvetna val.

Ekonomiska styrmedel: Skatter och avgifter på produkter med hög klimatpåverkan kan också vara ett effektivt verktyg.

Samarbete över nationsgränser

Rapporten betonar också vikten av nordiskt samarbete. Genom att samordna våra ansträngningar kan vi uppnå större resultat och skapa en mer hållbar konsumtion i hela regionen.

Utmaningar och möjligheter

Även om rapporten presenterar en mängd lovande åtgärder, finns det också utmaningar. Att förändra konsumtionsmönster är en komplex fråga som kräver både politiska beslut och förändrade beteenden hos individer och företag. Det kommer att ta tid och kräva samarbete från alla samhällssektorer.

För att nå våra klimatmål måste vi förändra vårt sätt att konsumera. Genom att implementera de åtgärder som föreslås i rapporten kan vi minska våra klimatavtryck betydligt och skapa en mer hållbar framtid. Det kräver dock både politisk vilja och engagemang från oss alla.

Jonas Nylén utsedd till Årets främjare av seniorernas välbefinnande

Vasa stad har hedrat bostadschef Jonas Nylén med utmärkelsen Årets främjare av seniorernas välbefinnande 2024. Priset delades ut vid den årliga seniorfesten som arrangerades av Vasa äldreåd den 11 oktober.

Sedan år 2000 har äldreådet årligen premierat personer eller grupper som gjort betydande insatser för att förbättra livskvaliteten för seniorer. I år föll valet på Jonas Nylén, som i sin roll inom fastighetssektorn har arbetat aktivt för att skapa bättre boendeförhållanden för stadens äldre invånare.

Engagerad i arbetet för åldersvänliga boenden

Enligt Vasa äldreåds ordförande, Irmeli Mandell, har Nylén varit en drivande kraft i att främja tillgänglighetsfrågor och seniorboenden i staden. Han har lett arbetet med planen för en åldersvänlig stad och sett till att äldreådet har varit delaktigt i processen.

– Jonas Nylén har gjort mer arbetat för att minska ensamhet än vad hans tjänst kräver. Hans engagemang för tillbyggnaden av seniorboenden och anställningen av boenderådgivare har varit ovärderligt, säger Mandell.

”Vi har åstadkommit mycket tillsammans”

Jonas Nylén själv uttryckte sin tacksamhet över utmärkelsen och lyfte fram betydelsen av samarbetet med äldreådet.

– Det har varit både roligt och viktigt att arbeta tillsammans med äldreådet. Vi har genomfört flera åtgärder som en del av stadens åldersvänlighetsarbete, berättar Nylén.

Vasa är medlem i WHO nätverk av åldersvänliga städer, ett initiativ som ursprungligen kom från äldreådet.

Främjare av välbefinnande premieras årligen

Vem som helst kan nominera kandidater till utmärkelsen via äldreådets webbplats eller förslagslådan i Berghemmets festsal. Priset ges till en person eller grupp som på ett betydande sätt har förbättrat seniorers hälsa, delaktighet eller livskvalitet, samt

och marginalisering. Bild: Vasa äldreåd har valt bostadschef Jonas Nylén som främjare av seniorernas välbefinnande. Diplomet överlämnades till Nylén av Vasa äldreåds ordförande Irmeli Mandell samt medlem Jussi Perttola. Vasa stad / Susanna Saari

Vill du veta mer? Läs Wasa Dagblad!

De som är bäst informerade är de som läser Wasa Dagblad. Hos oss får du alltid de senaste nyheterna, djupgående analyser och perspektiv på det som händer både lokalt och globalt. För den som vill veta mer – och förstå mer – är Wasa Dagblad det självklara valet.

Följ med oss för att hålla dig uppdaterad om det som verkligen betyder något.

EVENEMANG

ATENEUM

Gothic Modern – Från mörker till ljus

4 oktober 2024 till 26 januari 2025. Medeltidens och renässansens konst försåg 1900-talets konstnärer med emotionellt material och sätt att hantera grundläggande mänskliga känslor, liksom födelse, död, lidande och sexualitet. På utställningen visas bl.a. Arnold Böcklin, Lucas Cranach d.ä., Akseli Gallen-Kallela, Vincent van Gogh, Theodor Kittelsen, Käthe Kollwitz, Edvard Munch, Hugo Simberg, Helene Schjerfbeck, Marianne Stokes och Gustave Van de Woestyne. Efter premiären på Ateneum fortsätter utställningen till Nationalmuseet i Norge och ALBERTINA-museet i Wien, där kuratorerna är Vibeke Waallann Hansen och Cynthia Osiecki (intendent, Nationalmuseum, Norge) respektive Ralph Gleis (direktör, Alte Nationalgalerie).

Utställningen kompletteras med en omfattande utställningskatalog

KORSNÄS BIBLIOTEK

20.10.24 KL 15

International Jaxx Collective

RITZ

21.10.24

StormskärsLasse

- Lasse Mårtensons oförglömliga melodier
Ami Aspelund
Jannike
Nicke Lignell
www.ritz.fi

INTERNATIONELLA OPERADAGEN

25.10.2024

Världsoperadagen firas den 25 oktober, på Georges Bizets och Johann Strauss II:s födelsedag
https://www.worldoperaday.com/

VÄRLDSOPERADAGENS OPERA

Opéra Orchestre National Montpellier Occitanie
La Bohème
Streamas den 25.10.2024

kl. 20h00. Tillgänglig till 25.04.2025

”Finns det något bättre sätt att fira Världsoperadagen tillsammans än med La Bohème? Puccinis mest populära opera är rörande, komisk, realistisk och romantisk och ett tidlöst bevis på kärlekens kraft att blomstra inför motgångar.”

https://operavision.eu/

BOKMÄSSAN I HELSINGFORS

24-27.10.24

Helsingfors mässhall
https://kirjamessut.mesukeskus.com/

LAUTASELLA-utställningen

Specialdietmässan
Helsingfors Mässhall
26-27.10.24
www.keliakialiitto.fi/messut

RITZ

Michael Monroe - Acoustic solo tour
1.11.2024
www.ritz.fi

VAASA LITTFEST

tila - tillstånd
13.-17.11.2024
vaasa.fi/litffest

RITZ

16.11.24

KLO 14 JA 19
AUTIOTALO
Musikaali Dingo-huumasta
www.ritz.fi

RUSK

19-23.11.24

Kamarimusiikkia Pietarisaassa
Kaipuun kauneus
Kansainvälistä luovuutta vuoden pimeimpään aikaan
ruskfestival.fi

TIKANOJA:

ÅRETS KONSTHÄNDELSE I VASA

Eero Järnefelts konstatutställning öppnar
23.11.2024

RITZ

16.11.24

KLO 14 JA 19
AUTIOTALO
Musikaali Dingo-huumasta
www.ritz.fi

RITZ

30.11.24

KLO 14 JA 19
Paratiisi -
BADDING-musikalen
www.ritz.fi

MEDIESPRÅK 2025: seminarium XX

Vasa 22-23 januari 2025. Mediespråk 2025 arrangeras av Svensk presstjänst och Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi i samarbete med Svenska Yle, Hufvudstadsbladet Ab, HSS Media, ÅU Media, Svenska folkskolans vänner, Stiftelsen för Åbo Akademi, Svenska kulturfonden, Harry Schaumans stiftelse och Konstsamfundet.
https://www.mediesprak.fi/seminariet/

KOKKOLAN SYYSKAMARI

21.-24.8.2024

https://www.kokkolansyyskamari.com/

KARLEBY VINTERACCORDEON

Karleby vinteraccordeo
8.-15.2.2025
https://talviharmonikka.com/

VASA STADSTEATER

TOSCA-operan

Premiär 12.1.2025
https://www.vaasa.fi/koe-ja-nae/kulttuurivaasassa-ja-seudulla/vaasan-kaupunginteatteri/tosca/

MUSIKFESTSPELEN I ILMAJOKI

”STORA OFREDEN 1713-1721”
6-15.6.2025

”Denna mäktiga och aktuella opera tar hatets år och våra förfäders öden tillbaka till Kyrö älvs stränder. Big Wrath är en skakande och närande berättelse om familjeband, moderskärlek, uthållighet och kraften i samarbete under en tid, när Rysslands brutala anfällskrig mot Finland brände ner Österbotten till svart jord.”

www.musiikkijuhlat.fi

KLIMATFÖRÄNDRINGEN

Den skrämmande verkligheten med klimatförändringar 2024

2024 har varit ett år av extrema klimatförhållanden, vilket belyser den skrämmande verkligheten med klimatförändringar. I denna uppsats kommer vi att utforska de viktigaste resultaten från tre rapporter som publicerats av Copernicus Climate Change Service (C3S), som målar upp en dystert bild av en uppvärmd planet och dess förödande konsekvenser.

Den första rapporten, som undersöker september 2024, visar att det var den näst varmaste september som uppmätts globalt och för Europa. Denna oroväckande trend är särskilt oroande eftersom det är den 14:e månaden i rad som den globala temperaturen har överstigit 1,5 °C över förindustriella nivåer. Dessa stigande temperaturer är inte bara statistik – de kan över sättas till verkliga konsekvenser, vilket framgår av de extrema regn som drabbade delar av Europa i september.

Den andra rapporten fokuserar på sommaren 2024 och beskriver den aldrig tidigare skådade värmestress som upplevts i sydöstra Europa.

Denna region bevitnade rekordvärme, vilket ytterligare förstärkte det brådskande behovet av att ta itu med klimatförändringarna. Rapporten belyser också skillnaderna i nederbörd i Europa, med nederbörd under genomsnittet i de flesta områden och över genomsnittet i vissa nordliga regioner. Dessa förändringar i nederbördsmönstren kan leda till torka i vissa områden och översvämningar i andra, vilket orsakar betydande störningar i jordbruket och ekosystemen.

Slutligen bekräftar den tredje rapporten att augusti 2024 var den varmaste augusti som någonsin uppmätts globalt. Detta resultat ligger i linje med den bredare trenden med stigande globala temperaturer, där augusti är den 13:e månaden av de senaste 14 där temperaturen överstiger 1,5 °C över förindustriella nivåer. Rapporten belyser också den oroväckande ökningen av den genomsnittliga yttemperaturen i havet, som kan ha en djupgående inverkan på de marina ekosystemen och vädermönstren.

Podcast in English:
The Terrifying Reality of Climate Change
<https://vpress.ovh/podcasts.htm>

Resultaten från dessa C3S-rapporter är en skarp påminnelse om den accelererande takten i klimatförändringarna. År 2024 har bevitnat rekordhöga temperaturer, extrema väderhändelser och störningar i hydrologiska mönster. Detta är inte isolerade händelser. De representerar en konsekvent trend som kräver omedelbara åtgärder.

Kvantifiering av klimatförändringar och deras effekter

Specifik statistik och

data från C3S-rapporterna
 Copernicus klimatförändringstjänstens (C3S) rapporter ger en mängd data för att kvantifiera klimatförändringarnas omfattning. Några av de viktigaste resultaten:

Global temperaturökning: Rapporterna visar konsekvent att de globala temperaturerna stiger i en alarmerande takt. Under 2024 översteg flera månader 1,5 °C över förindustriella nivåer, en kritisk tröskel som identifierats i Parisavtalet.

Extrema värmehändelser: Sommaren 2024 bevittnade rekordstora värmeböljor i sydöstra Europa, med temperaturer som steg till aldrig tidigare skådade nivåer. Dessa värmeböljor fick allvarliga konsekvenser för människors hälsa och jordbruket.

Nederbördsavvikelser: Rapporterna visar på betydande skillnader i nederbördsmönstren i Europa. Vissa regioner drabbades av nederbörd under genomsnittet, vilket ledde till torka, medan andra drabbades av kraftig nederbörd, vilket ledde till översvämningar.

Ökning av havsytans temperatur: Den genomsnittliga havsytetemperaturen har stigit stadigt, vilket bidrar till varmare havstemperaturer och påverkar de marina ekosystemen.

Klimatförändringarnas effekter i den verkliga världen

Effekterna av klimatförändringen är uppenbara i olika delar av världen. Här är några exempel:

Värmeböljor: Extrema värmeböljor har blivit vanligare och intensivare, vilket leder till värmerelaterade sjukdomar och dödsfall. Under 2024 upplevde många regioner rekordhöga temperaturer, vilket utsatte utsatta befolkningsgrupper för risker.

Torka: Långvarig torka har påverkat jordbruksproduktionen, vattenresurserna och ekosystemen. I vissa områden har bristen på nederbörd lett till vattenbrist och skogsbränder.

Översvämningar: Kraftiga regn har orsakat omfattande översvämningar, skadat infrastruktur, fördrivit samhällen och orsakat ekonomiska förluster. Klimatförändringarna gör att dessa händelser blir allt vanligare och mer intensiva.

Skogsbränder: Stigande temperaturer och torrare förhållanden har bidragit till en ökning av skogsbränder som förstör skogar, hem och livsmiljöer för vilda djur. Röken från skogsbränder kan också utgöra betydande hälsorisker.

Stigande havsnivåer: Smältningen av glaciärer och inlandsisar gör att havsnivån stiger, vilket hotar kustsamhällen och ekosystem. Detta fenomen förvärras av termisk expansion av havsvatten när det värms upp.

Detta är bara några exempel på de verkliga effekterna av klimatförändringarna. Konsekvenserna är långtgående och påverkar alla aspekter av människors liv och miljön.

MUSEUM

Lenin-museet i Tammerfors stänger för gott i november

Ett kapitel i finländsk historia avslutas

Leninmuseet i Tammerfors, en av Finlands mest omtalade turistattraktioner, kommer att stänga sina dörrar för alltid i november. Beslutet har fattats av museets styrelse efter flera års ekonomiska svårigheter.

Museet, som invigdes 1946, har varit en kontroversiell plats genom åren. Det har både hyllats som en viktig del av Finlands historia och kritiserats för att glorifiera en diktator. Museet har visat upp föremål från Lenins liv

och verksamhet, och har varit en populär destination för både finländska och utländska besökare.

"Ett svårt beslut"

"Det här är ett mycket svårt beslut att fatta". "Men efter noggranna överväganden har vi kommit fram till att det inte längre är hållbart att driva museet."

Museet har under de senaste åren haft svårt att attrahera besökare, besökarna från Ryssland har försvunnit helt och hållet och intäkterna har minskat kraftigt. Dessutom

har det också annars blivit allt svårare att hitta finansiering för att upprätthålla museet.

Vad händer med samlingarna?

Vad som ska hända med museets samlingar är ännu inte bestämt. Det finns diskussioner om att donera föremålen till andra museer eller arkiv.

En kontroversiell historia
Leninmuseet har alltid varit en kontroversiell plats. Å ena sidan har museet spelat en viktig roll för att dokumentera Finlands

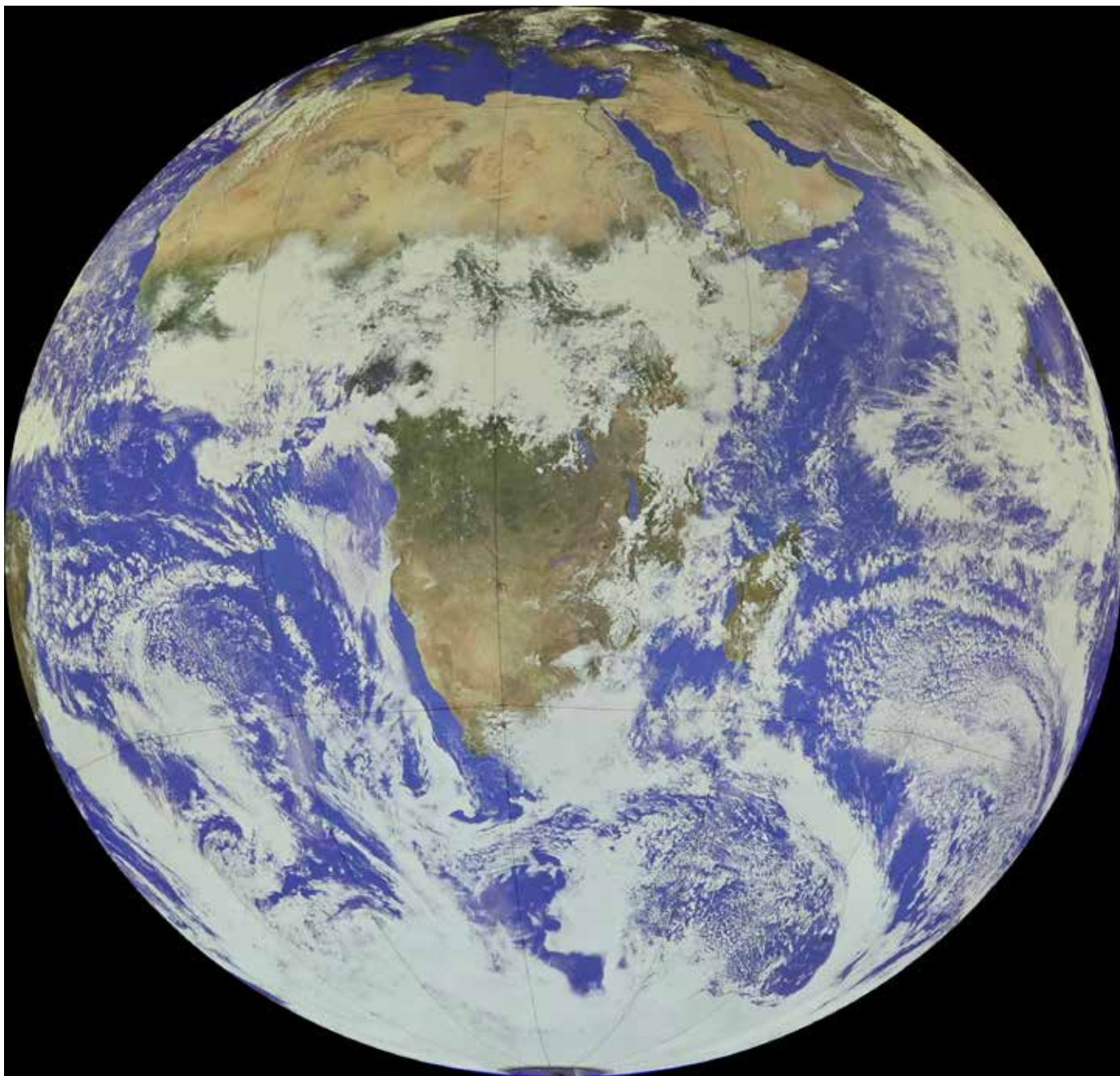
historia och förhållandet mellan Finland och Sovjetunionen. Å andra sidan har museet kritiserats för att glorifiera en diktator som var ansvarig för miljontals människors död.

Stängningen av Leninmuseet kommer utan tvekan att väcka starka reaktioner. För många kommer det att vara ett tecken på att en epok har gått i graven. För andra kommer det att vara en lättnad.

GAIA I DOMKYRKAN

GAIA – En jordklot i domkyrkan i Helsingfors

Luke Jerrams imponerande konstverk Gaia har tagit världen med storm och nu har turen kommit till Finland. I oktober 2024 kommer den sju meter stora jordklotet att pryda Helsingfors domkyrka som en del av evenemanget "En hållbar framtid".

Gaia är mer än bara en konstillation. Det är en upplevelse som syftar till att väcka en djupare förståelse för vår planet och vår plats i universum. Baserat på

de-taljerade NASA-bilder av jordens yta, erbjuder Gaia besökarna en unik möjlighet att se jorden från ett helt nytt perspektiv – svävande i tre dimensioner.

Vad är "Overview Effect"? Konstverket är inspirerat av det så kallade "Overview Effect", en känsla av förundran, sammankoppling och ansvar som många astronauter upplever när de ser jorden från rymden. Genom att skapa en liknande

upplevelse på jorden, vill Jerram inspirera oss till att ta hand om vår planet och arbeta för en mer hållbar framtid.

En utställning för framtiden Utställningen i Helsingfors domkyrka är en del av ett större initiativ för att främja diskussioner om vår planets framtid. Genom att kombinera konst, vetenskap och samhällsengagemang, syftar evenemanget till att inspirera både unga och gamla att ta ansvar för vår miljö.

Varför är Gaia så speciell?

- Storslagen skala: Den sju meter stora jordklotet är imponerande att se på nära håll.
- Detaljerade bilder: NASA-bilderna gör att man kan känna igen kända landmärken och hav.
- Atmosfärisk upplevelse: Det specialkomponerade ljudet förstärker upplevelsen och skapar en känsla av att sväva i rymden.

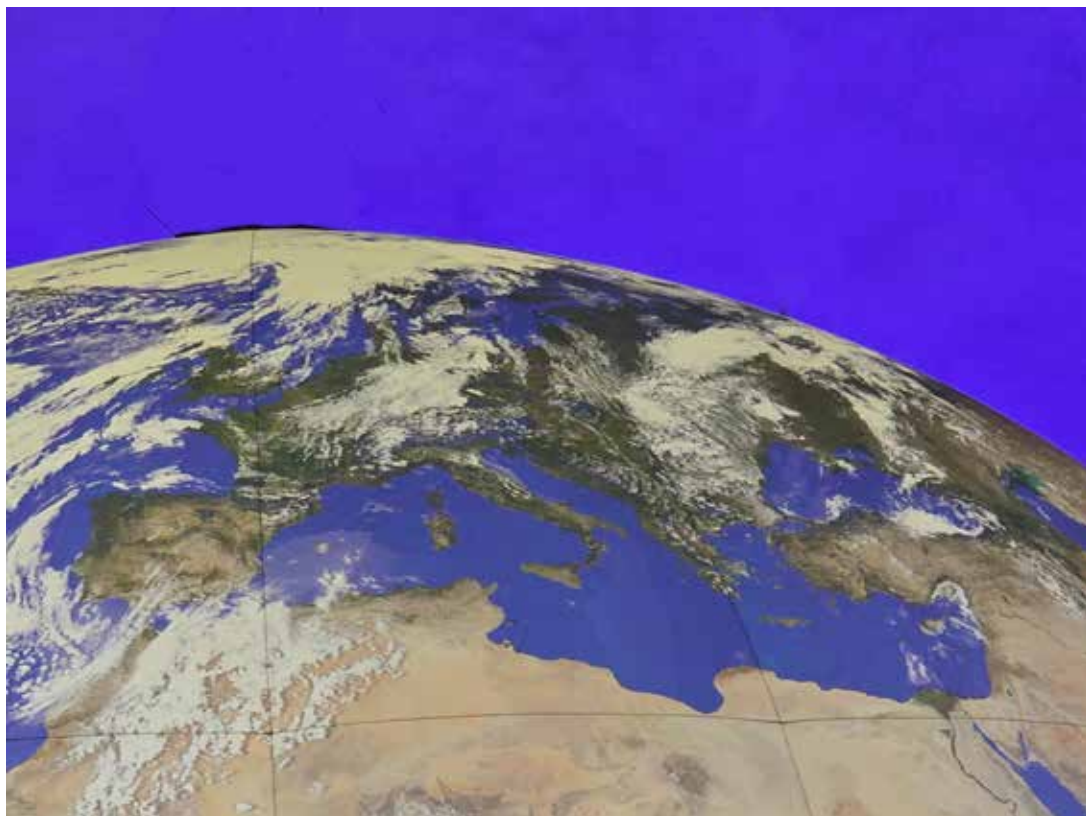
• Universell budskap: Gaia talar till alla, oavsett bakgrund eller intresse.

Det lönar sig att inte missa denna unika chans att uppleva Gaia i Helsingfors! Utställningen är ett måste för alla som är intresserade av konst, vetenskap, miljö och vår planets framtid. Besök Helsingfors domkyrka i oktober 2024 och låt dig beröras av Gaia.

Gaia erbjuder möjligheten att se jorden i tre dimensioner och i en imponerande skala: 1 cm i ett konstverk motsvarar faktiskt 18 kilometer på jordens yta. Verket omges av rumsliga ljud skapade av den BAFTA-belönade kompositören Dan Jones. Verket visas som en del av evenemanget En hållbar framtid. Den flerfaldigt prisbelönta brittiska konstnären Luke Jerram är känd för sina unika skulpturer, installationer och livekonstframträdanden. Han är särskilt känd för sina storskaliga offentliga konstverk, som har inspirerat och inspirerat människor runt om i världen. Jerrams verk har ställts ut på mer än 800 utställningar i mer än 50 länder. Gaia-konstverket kan ses under kyrkobesök mot en inträdesavgift på fem euro. Inträdesavgiften gäller inte för medlemmar i Domkyrkoförsamlingen och personer under 18 år. Skolgrupper kan besöka skolan gratis under kyrkans besökstider under evenemanget.

Utställningen pågår mellan den 7 och 26 oktober och domkyrkans adress vet kanske alla men här är den: Unionsgatan 29. Huvudingången är stängd pga reparation, men ingången från Senatstorget är öppen.

Då man ser jordklotet

blir man ju nog överraskad över hur litet Europa är. I vanliga kartor är ju Europa oproportionellt stort på grund av kartprojektionerna.

Lördagen den 26.10 firas kvällgudstjänst ”under jordgloben” under ledning av Aki Kekkonen och Inka Kinnunen. Teologiestuderande Riina Peltö talar.

Konstens roll i samhället: En reflektion utifrån Gaia

Gaia, Luke Jerrams imponerande jordklot, är mer än bara ett konstverk. Det är en katalysator för samtal om vår planet och vår plats i universum. Genom att engagera våra sinnen och känslor, har konsten förmågan att väcka en medvetenhet och skapa förändring på ett sätt som ord ensamma inte kan.

Konstens roll i samhället kan summeras i några viktiga punkter:

• Att skapa mening och sammanhang: Konst ger oss

en möjlighet att reflektera över våra liv, våra värderingar och vår plats i världen. Gaia, med sin detaljerade avbildning av jorden, inbjuder oss att se oss själva som en del av något större.

• Utmana normer och perspektiv: Genom att presentera nya sätt att se på världen, kan konsten utmana våra fördomar och uppmuntra oss att tänka kritiskt. Gaia kan t.ex. inspirera oss att ifrågasätta vårt förhållande till naturen och vårt konsumtionsmönster.

• Föra människor samman: Konst kan fungera som en bro mellan olika kulturer, generationer och sociala grupper. Utställningar som den med Gaia kan skapa mötesplatser där människor kan dela sina tankar och känslor.

• Driva social förändring: Konsten har en lång historia av att vara ett verktyg för social förändring. Genom att belysa viktiga samhällsfrågor, kan konsten inspirera till aktivism och förändring.

Gaia som katalysator för

förändring:

Gaia är ett utmärkt exempel på hur konsten kan användas för att driva samhällsförändring. Genom att skapa en visuell och känslomässig upplevelse av jorden, kan Gaia:

• Öka medvetenheten om klimatförändringar: Genom att visa jordens skönhet och sårbarhet, kan Gaia inspirera oss att ta hand om vår planet.

• Främja hållbarhet: Konstverket kan fungera som en påminnelse om att våra handlingar har konsekvenser för framtida generationer.

• Fostra en känsla av globalt medborgarskap: Genom att visa att vi alla delar samma planet, kan Gaia främja en känsla av sammanhållning och ansvar.

Konsten, och särskilt verk som Gaia, spelar en viktig roll i att forma vårt samhälle. Genom att engagera våra sinnen, utmana våra tankar och skapa meningsfulla upplevelser, kan konsten inspirera oss till att skapa en bättre värld.

ASTRONOMI

Kometen A3: En himmelsk besökare lyser upp våra nätter

Comet C2023 A3 photographed from the International Space Station
NASA/Matthew Dominick
Public domain

Just nu har vi en ovanligt spektakulär gäst i vårt solsystem. Kometen A3, även känd som Tsuchinshan-ATLAS, har gjort sin närmast passage till jorden och är synlig för blotta ögat under rätt förhållanden.

Kometer är som tidskapslar från solsystemets tidiga dagar. De består av is, damm och gas, och när de närmar sig solen värms de upp och bildar en lysande svans. Kometen A3, med sin imponerande ljusstyrka, har väckt stor uppmärksamhet hos astronomer och stjärnskådare världen över.

Vad gör kometen A3 så speciell?

- **Ljusstyrka:** En av de ljusstarkaste kometerna på flera årtionden.
- **Synlighet:** Kan ses med blotta ögat under mörka och klara nätter.

• **Lång period:** Det är troligt att kometen A3 har en mycket lång omloppstid runt solen, vilket innebär att det kan vara tusentals år sedan den senast var i närheten av jorden.

När och var kan jag se kometen? Den bästa tiden att se kometen är strax efter solnedgången, när himlen är mörk nog. Leta efter en diffust lysande objekt med en svans som sträcker sig ut från en central kärna. Kometen kommer att vara synlig i [ange stjärnbild, t.ex. Lejonet] och kommer att röra sig över himlen under de kommande veckorna.

Tips för att se kometen:

- **Hitta en mörk plats:** Ljusföroreningar från städer kan göra det svårt att se kometen.
- **Använd en stjärnkikare eller teleskop:** För en

ännu bättre vy.

• **Kolla väderprognosen:** Klar himmel är ett måste för att kunna se kometen.

• **Var tålmodig:** Det kan ta några minuter för ögonen att anpassa sig till mörkret.

Varför ska vi bry oss om kometer?

Kometer ger oss en unik möjlighet att studera solsystemets tidiga historia. Genom att analysera deras sammansättning kan forskare få en bättre förståelse för hur planeterna bildades. Dessutom kan kometer utgöra en fara för jorden, och genom att studera dem kan vi bättre förbereda oss för framtida kollisioner.

Genom att analysera ljuset som reflekteras från kometen kan forskarna identifiera vilka kemiska föreningar

som finns i dess kärna. Detta kan ge oss viktiga ledtrådar om förhållandena i det tidiga solsystemet när planeterna bildades.

Kometer som A3 anses vara 'smutsiga snöbollar' och kan innehålla organiska molekyler, byggstenarna för liv. Genom att studera dessa molekyler kan vi få en bättre förståelse för hur liv uppstod på jorden och om det finns liv på andra planeter.

Missa inte denna unika chans att se en komet med egna ögon! Ta med dig en vän eller familj och bege dig ut under stjärnhimlen. Det är en upplevelse du sent kommer att glömma. Och en ny chans att se denna komet kommer först om tiotusentals år.

Det lönar sig att vara lycklig och må bra – risken för demens minskar

I takt med att våra livslängder ökar och befolkningen åldras står vi inför en obestridlig utmaning: hur vi kan minska bördan av neurodegenerativa sjukdo-mar, såsom demens. Demens, där Alzheimers sjukdom är den vanligaste for-men, har ökat stadigt under de senaste årtiondena. Enligt uppskattningar kommer så många som 139 miljoner människor världen över att leva med de-mens år 2050. Oroväckande nog diagnostiseras över 10 miljoner nya fall varje år – det motsvarar ett nytt fall var tredje sekund.

Men ny forskning erbjuder hopp och en fräsch synvinkel: välbefinnande kan vara nyckeln till att förebygga demens eller åtminstone minska risken för det. Även om de flesta folkhälsostراتيجier fokuserar på biomedicinska insatser, vi-sar ny bevisning att främjandet av psykiskt välbefinnande och positiva känslor kan fungera som ett effektivt verktyg för att bekämpa demens. Ett årtionde av forskning kopplar välbefinnande till hjärnhälsa

Forskare vid Well-being and Emotion across the Lifespan Lab (WELLab) vid Washington University

i St. Louis har publicerat en betydande studie som lyfter fram det starka sambandet mellan välbefinnande och minskad risk för demens. Mer än ett decennium av interdisciplinär forskning pekar övertygande på välbefinnandets skyddande effekter på hjärnan. Forskningen bygger på data som samlats in från äldre vuxna i Chicago och Illi-nois sedan 1997. Deltagarna genomförde årliga kognitiva bedömningar och självskattningar av sina känslor och sitt allmänna välbefinnande. Forskarna fann att individer som konsekvent rapporterade höga nivåer av välbefinnande var mindre benägna att drabbas av minnes- och tänkandestörningar, även om de hade biomarkörer för Alzheimers sjukdom. Även om de exakta mekanismerna bakom detta samband ännu inte är fullstän-digt förstådda, tyder resultaten starkt på att bibehållet välbefinnande under livets gång kan bidra till att försena eller till och med förhindra uppkomsten av demens.

Välbefinnande – ett skydd mot demens? Studien väcker en bredare fråga: varför är välbefinnande kopplat till hjärn-hälsa? Dr. Emily Willroth, ledare för WELLab, föreslår

att det kan finnas flera förklaringar till detta samband.

"Personer som rapporterar högre välbefinnande är mer benägna att engagera sig i aktiviteter som vi vet är viktiga för hjärnhälsan, såsom regelbunden fysisk aktivitet, social interaktion och mental stimulans", säger Willroth. Dessa aktivi-teter har länge varit kopplade till att minska kognitiv nedsättning, men studien går ett steg längre genom att antyda att välbefinnande också kan fungera som en buffert mot de skadliga effekterna av stress, en känd riskfaktor för demens.

Dr. Kyrsten Costlow Hill, en av medförfattarna till studien, förklarar att stress kan skada de system i hjärnan som ansvarar för att upprätthålla kognitiva funktioner. Högt välbefinnande kan å andra sidan bidra till att stärka indivi-dens motståndskraft och skydda hjärnan mot skador.

Vad betyder välbefinnande för dem som redan har demens?

Även om välbefinnande nu ses som en potentiell förebyggande faktor, spelar det också en central roll i att förbättra livet för de som redan lever med de-mens. WELLab understryker att interventioner som främjar

välbefinnande kan öka autonomi, kompetens och känsla av tillhörighet även när demens fort-skrider. Enkla aktiviteter som fysisk aktivitet, utomhusvistelse och socialt umgänge har visat sig vara mycket fördelaktiga för demensdrabbade. Dessa aktiviteter för-bättrar inte bara humöret och kognitionen, utan de ökar även livskvaliteten. Dessutom har terapier som inbegriper reminiscens – där människor uppmunt-ras att reflektera över sina livserfarenheter – visat sig främja känslomässig stabilitet och förbättra det totala välbefinnandet. Att åldras hemma, istället för att flytta till en institution, har visat sig vara sär-skilt effektivt för att öka välbefinnandet hos äldre, inklusive dem som lever med demens. Genom att använda enkla anpassningar i hemmet, hjälpmedel och bevara sociala kontakter kan individer uppleva större tillfredsställelse med sina liv. Specialiserade miljöer, såsom demensbyar, som erbjuder en trygg men fa-miljär miljö, har också blivit en modell som bevarar människors värdighet och livskvalitet.

Vägen framåt: Agera nu när vi vet

Även om resultaten är lovande, betonar Dr.

Willroth att det inte finns någon "mirakelkur" mot demens. Men bevisen pekar tydligt på att vi kan vidta åtgärder nu för att minska risken för denna förödande sjukdom. Folkhälsosatsningar bör prioritera välbefinnande som en nyckelfaktor för att förebygga demens. I en åldrande befolkning kommer behovet av strategier som inte bara behandlar utan också förebygger neurodegenerativa

sjukdomar att öka.

Att inkludera välbefinnande i våra dagliga rutiner är inte bara en fråga om att leva lyckligare liv; det kan också vara nyckeln till att bevara kognitiv funktion långt in i ålderdomen. Fysisk aktivitet, socialt umgänge, mindfulness och positiva känslor är alla tillgängliga och effektiva sätt att förbättra både vår mentala och vår hjärnhälsa. Som forskningen visar

ger investeringar i välbefinnande långsiktiga fördelar långt bortom ren lycka – det kan vara nyckeln till att minska antalet demensfall i framtiden. Även om vi inte helt kan eliminera risken för neurodegenerativa sjukdomar, kan steg mot att främja mental och emotionell hälsa minska demensrisken för miljontals människor.

I en värld där demens är en av våra mest angelägna

folkhälsoutmaningar måste vi agera nu. Att prioritera välbefinnande, både i det personliga livet och i folkhälsopolitiken, kan leda till ett friskare åldrande och i slutändan en minskad börda av demens för individer, familjer och samhället i stort. Att försumma välbefinnande är ett alltför högt pris att betala – för både vårt sinne och vår framtid.

ENERGIDRYCKER

Borde vi vara oroliga när våra tonåringar dricker mycket energidrycker?

Energidrycker har blivit allt populärare bland tonåringar, med ljusa burkar som lovar en snabb energikick för att driva igenom långa studiesessioner, sport eller sociala aktiviteter. Men är denna plötsliga ökning av koffein och andra stimulantia som taurin något som föräldrar och lärare bör oroa sig för? Det korta svaret är: ja, det finns skäl att vara försiktig. **Ingredienserna:** Koffein och taurin

De flesta energidrycker innehåller höga halter av koffein, ofta betydligt mer än vad som finns i en kopp kaffe. Koffein är ett stimulerande medel som påverkar det centrala nervsystemet och tillfälligt förbättrar vakenhet och koncentration. För vuxna är måttlig koffeinkonsumtion i allmänhet säker. Men för tonåringar, som fortfarande utvecklas fysiskt och mentalt, kan historien vara anorlunda.

Förutom koffein innehåller många energidrycker taurin, en aminosyra som hjälper till att reglera vatten- och mineralnivåerna i blodet. Taurin finns naturligt i kött och fisk, men de mängder som finns i energidrycker är mycket högre. Taurin har visat sig stödja hjärt- och muskelfunktion, men i kombination med koffein och andra stimulantia är dess effekter hos ungdomar inte helt klarlagda.

Hur mycket är för mycket?

Den rekommenderade dagliga gränsen för koffein för tonåringar är cirka 100 mg, vilket ungefär motsvarar en kopp kaffe. Många energidrycker överstiger denna mängd i bara en burk, och vissa tonåringar konsumerar flera burkar om dagen. Överkonsumtion av koffein kan leda till olika biverkningar, inklusive:

Ökad hjärtfrekvens och blodtryck: Överdrivet koffeinintag kan få hjärtat att rusa, vilket kan orsaka hjärtklappning eller till och med arytmier i vissa fall.

Ångest och nervositet: För mycket koffein kan leda till känslor av rastlöshet, ångest eller till och med panikattacker, särskilt hos tonåringar som redan kan vara benägna att stressa.

Sömnstörningar: Energidrycker som konsumeras senare på dagen kan störa en tonårings sömn, vilket leder till sömnlöshet eller dålig sömnkvalitet, vilket i sin tur påverkar akademiska prestationer och humör.

Beroende: Tonåringar som är beroende av energidrycker kan utveckla en tolerans mot koffein och behöver mer för att känna samma effekter, vilket kan leda till beroende.

Hur är det med taurin?

Även om taurin anses vara säkert i måttliga mängder, är de långsiktiga effekterna av att kombinera det med höga doser koffein inte väl studerade, särskilt hos unga människor. Vissa experter är oroliga för att blandningen av koffein och taurin i energidrycker kan leda till överstimulering, vilket särskilt påverkar hjärtat och nervsystemet. Även om studier av taurinens specifika risker pågår, är det en bra idé att begränsa intaget tills mer är känt.

Akademiskt genomslag

Tonåringar dras ofta till energidrycker för att hålla sig alerta under studiepassen eller för att prestera bättre i skolan. Men den tillfälliga energiökningen följs ofta av en "krasch", vilket gör dem tröttare och mindre fokuserade än tidigare. Istället för att förbättra akademiska prestationer kan energidrycker göra det svårare för eleverna att koncentrera sig, komma ihåg information och hantera stress.

Dessutom är sömn avgörande för hjärnans utveckling och inläring. När tonåringar regelbundet konsumerar energidrycker och stör sina sömnmönster kan de undergräva sin förmåga att behålla information och prestera bra i

skolan. Långvarig sömnbrist är kopplad till minnesproblem, lägre kognitiv funktion och till och med psykiska problem som depression.

Uppmuntra hälsosammare alternativ

Hur frestande energidrycker än kan vara, finns det hälsosammare sätt för tonåringar att hålla sig energiska och fokuserade. Att uppmuntra en balanserad kost, regelbunden motion och rätt hydrering kan ge naturlig och ihållande energi under hela dagen. Att utveckla goda sömnvanor, som att gå och lägga sig och vakna vid samma tid varje dag, är nyckeln till långsiktig mental och fysisk hälsa.

För tonåringar som behöver en liten extra boost under studieses-

sionerna, föreslå att du dricker vatten, örtte eller en liten kopp kaffe inom rekommenderade gränser. Dessa alternativ ger återfuktning och ett skonsamt energilyft utan de extrema biverkningarna av energidrycker.

Måttlighet är nyckeln

Även om det är osannolikt att en och annan energidryck orsakar allvarlig skada, kan konsekvent och överdriven konsumtion leda till hälsoproblem, särskilt hos tonåringar under utveckling. Kombinationen av höga koffein- och taurinnivåer gör energidrycker till ett mindre än idealiskt val för unga studenter. Som föräldrar och lärare är det viktigt att utbilda tonåringar om riskerna och uppmuntra dem att göra hälsosammare val.

HÖSTGLÖD - HOSTENS FÄRGER

Höstens och höstglödens magi: Naturens färgpalett på hösten

Hösten kommer och naturens färger blir mjukare och djupare. Bladen, som lyste gröna på sommaren, klär sig nu i brokiga kläder. Rött, orange och gult blandas för att skapa en oförglömlig färgpalett i landskapet. Detta fenomen kallar vi höst, och det är en av de vackraste vyerna i den finska naturen.

Det är naturligt att detta fyrverkeri av färger har inspirerat många finländska konstnärer. Här är några höstmålningar ur Finlands konstarv.

Varför blir löven färgglada på hösten? Svaret ligger i färgämnen som finns i bladen. På sommaren är bladen gröna tack vare klorofyll, som hjälper växten att fotosyntetisera. På hösten, när dagarna blir kortare och temperaturen sjunker, minskar träden klorofyllproduktionen. I det här fallet uppträder andra färgämnen, såsom gul xantofyll och orange karoten. Dessutom producerar vissa träd rött antocyanin, som skyddar trädet från kylan.

Hösten är mycket mer än bara en vacker syn. Det påverkar natur och människor på många sätt. Fåglar flyttar till varmare länder, djur lagrar mat för vintern och människor går ut för att njuta av höstfärgernas briljans. Hösten är också en viktig del av många kulturer runt om i världen.

Ruska har verkligen inspirerat poeter, konstnärer och musiker genom tiderna. Dess skönhet har väckt starka känslor hos människor och gett upphov till många vackra verk. Hösten är som naturens eget konstverk som ständigt förändras.

Finland är en av de bästa platserna för att beundra hösten. Skogarna är klädda i färgglada dräkter, sjöarna speglar höstens färger och luften är fylld av fräscha dofter. Hösten börjar vanligtvis i norr och fortsätter söderut. De bästa höstmånaderna är september och oktober.

Hur kan du njuta av höstfärgen?

Vandra: Skogen är den bästa platsen för att uppleva höstens alla

Victor Westerholm
4.1.1860, Turku
19.11.1919, Turku
Oktoberdag på Åland, 1885
Lokakuun päivä Ahvenanmaalla, 1885

nyanser.

Besök sjön: Vattenmotiv gör hösten ännu vackrare.

Beundra hösten hemifrån: Om du inte kan ta dig in i skogen kan du också njuta av fallet från fönstret eller balkongen.

Ta bilder: Fånga minnen av vackra höstdagar.

Hösten är ett naturens mirakel som glädjer år efter år. Det är en påminnelse om hur vacker och mångsidig vår värld är. Så låt oss njuta av denna unika tid och låta höstens färga vår höst.

Akseli Gallen-Kallela
26.4.1865, Björneborg
7.3.1931, Stockholm
Höstlandskap, 1911
Syysmaisema, 1911
Autumn Landscape, 1911

Magnus Enckell
9.11.1870, Hamina
27.11.1925, Tukholma
Maisema, jossa nainen, 1894 - 1895

Fanny Churberg 12.12.1845, Vaasa - 10.5.1892, Helsinki
Höstlandskap, 1878
Syysmaisema, 1878
Autumn Landscape, 1878

Torsten Wasastjerna
17.12.1863, Helsinki - 1.7.1924, Helsinki
Varisevia lehtiä (Varisevien lehtien tanssi), 1897

OMGIVNING OCH HÄLSA

Vägglöss - äckliga men ofarliga. Allt vad du vill veta om vägglöss

Väggglöss kan vara ett av de mest fruktade skadedjuret i hushållet och framkallar ofta känslor av äckel och ångest. Även om vägglöss verkligen är oönskade gäster, anses de i allmänhet vara ofarliga när det gäller att sprida sjukdomar.

I den här artikeln kommer vi att berätta allt du behöver veta om vägglöss, inklusive deras historia, utseende, hur de infekterar bostadsutrymmen, förebyggande strategier och behandlingssalternativ.

Vad är vägglöss?

Historia
Fornida skadedjur: Väggglöss (*Cimex lectularius*) har varit en del av mänsklighetens historia i tusentals år. De har till och med hittats i egyptiska mumier. I London på 1930-talet hade ungefär vart tredje hem vägglöss, men efter kriget minskade förekomsten drastiskt men ökade gradvis igen.

De har levt med människor så länge att vägglösspopulationer har lärt sig att överleva i mänskliga miljöer. De är mycket skickliga på att gömma sig under dagen när det är ljus. Det finns knappast en golvlister, bakom vilken det inte skulle finnas

ett mellanrum som är tillräckligt stort för vägglöss att gömma sig. Detta är en vanlig insektsmedel. DDT är så svåra att hantera. Men denna defekt, men det förbjöds för snart 50 år sedan och en person sover i sovrummet - o la la - nu är det dags för en måltid!.

Väggglöss kan överleva nästan ett år utan mat. Så det faktum att hemmet inte har använts på länge garanterar inte att det inte kan finnas några vägglöss där.

Nedgång och återhämtning: Efter en betydande minskning av användningen av bekämpningsmedel i mitten av 1900-talet har vägglöss gjort en betydande comeback de senaste åren, till stor del på grund

av ökat internationellt re-sand och resistens mot vanliga insektsmedel. DDT var mycket effektivt mot denna defekt, men det förbjöds för snart 50 år sedan av miljöskäl.

I år har det rapporterats i nyheterna att vägglössen sprider sig dåligt i många stora städer i Finland. Detta torde gälla även i Vasas, även om det inte finns någon exakt statistik.

När folk pratar visar det sig att nästan alla känner någon i vars lägenhet parasiten hittades.

Utseende

Fysiska egenskaper: Vuxna vägglöss är små, platta och ovala, cirka 4-5 mm

långa. De är rödbruna till färgen och blir mer och mörkare efter utfodring. I storlek och utseende är de mycket lika äppelkärnor.

Nymfer och ägg: Unga vägglöss eller nymfer är mindre och ljusare i färgen, medan äggen är små, vita och ungefär lika stora som ett nålhuvud.

Hur får man vägglöss i sin lägenhet?

Vanliga källor: Vägglöss kommer in i hemmen främst via begagnade möbler, bagage eller kläder. De kan få skjuts från förorenade platser som hotell, kollektivtrafik eller delade bostadsutrymmen.

Sociala miljöer: De kan också spridas på platser där människor samlas, vilket gör dem till ett problem i sovsalar, teatrar och andra gemensamma utrymmen.

Så undviker du vägglöss

Inspektion: Kontrollera ditt bostadsutrymme regelbundet, särskilt runt madrasser, sängramar och möbler. Leta efter tecken på vägglöss, t.ex. mörka fläckar (avföring) eller hudavfall.

Förebyggande åtgärder:

Använd presenningar för madrasser och resärmadrasser.

Undvik att placera bagage i sängar eller stoppade möbler på hotell.

Tvätta och torka kläder på hög värme efter resan.

Överför vägglöss sjukdomar?

Generellt ofarliga: Även om vägglöss kan orsaka klåda och obehag på grund

av sina bett, är de inte kända för att överföra sjukdomar till människor. Klösbett kan dock leda till sekundära infektioner, vilket man bör ha i åtanke.

Hur man behandlar vägglöss

Identifikation
Bekräfta infektionen: Om du misstänker vägglöss, ta ett prov för identifiering eller leta efter andra tecken som bett, avföring eller blodfläckar.

Behandlingsalternativ
Professionell förstörelse: Att anlita en skadedjursbekämpare är ofta det mest effektiva sättet att eliminera ett angrepp av vägglöss. De har tillgång till specialiserade behandlingar och insekticider.

Gör det själv: Metoder:
Tvätt: Tvätta alla sängkläder, kläder och tyger i varmt vatten och torka dem på hög värme.

Dammsugning: Dammsug regelbundet områden där vägglöss kan gömma sig, inklusive mattor, springor och möbler. Kassera vakuumpåsen omedelbart.

Ångrengöring: Använd ångtvätt för att behandla förorenade områden eftersom värme kan döda vägglöss i alla skeden av livet.
Kontinuerligt förebyggande arbete
Övervaka: Efter behandlingen, fortsätt att kontrollera ditt hem regelbundet för vägglöss.

Sammanfattning

Även om vägglöss kan vara äckliga och irriterande är de vanligtvis inte en hälsorisk när det gäller spridning av sjukdomar. Att förs-

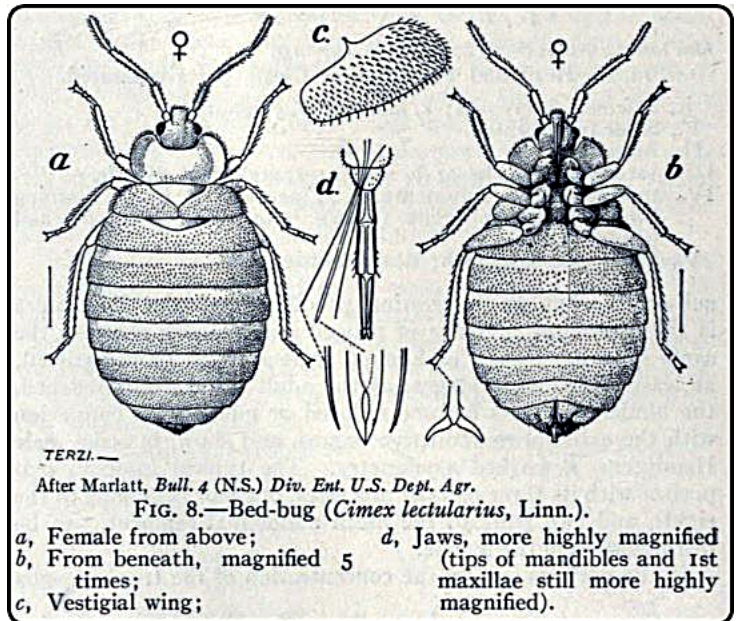

Bild i Encyclopædia Britannica:ssa 1911

Spår efter vägglöss

tå deras beteende, spridning och effektiv behandling av angrepp kan hjälpa dig att kontrollera detta oönskade skadedjur. Genom att vidta förebyggande åtgärder och agera snabbt om du misstänker ett angrepp kan du skydda ditt hem från dessa motståndskraftiga små djur. Kom ihåg att hålla dig uppdaterad är ditt bästa försvar mot vägglöss!

Wägglöss kan behandlas, men expertis behövs!

Och det finns verkligen ingen anledning till panik!

Bild 1: Wikimedia Commons.
Content Providers(s): CDC/Harvard University, Dr. Gary Alpert; Dr. Harold Harlan; Richard Pollack. Photo Credit: Piotr Naszkrecki

Public domain
Bild 2: <https://archive.org/details/encyclopaediabrit13chisrich/page/260/mode/1up?view=theater>

Bild 3: Hermann Luyken, Creative Commons Zero, Public Domain Dedication

KONSTUTSTÄLLNING

Tikanoja: Eero Järnefelts konstutställning öppnar 23.11.2024

På Tikanojas konsthem i Vasa öppnas den 23 november en utställning som täcker hela karriären för den mästerliga natur- och porträttkonstnären Eero Järnefelt (1863–1937), som sökte känslor och sanning. Utställningen presenterar en kosmopolitisk kulturfamiljs omfattande arbete och konstnärens betydelse för den finländska konsten och finländskheten. Olika naturskildringar får en att undra om den natur som konstnären avbildade på 1800- och 1900-talen fortfarande existerar.

Järnefelt strävade efter att fånga de väsentliga elementen i sina verk. Eero Järnefelts konst har sitt ursprung i familjens intressanta kulturella bakgrund och kännetecknas av ett sökande efter väsentliga drag från både naturen och människan. Konstnären kunde avbilda sina motiv med detaljerad precision, finstämd atmosfär och festlig monumentalitet.

Utställningen belyser olika aspekter av Järnefelts uppfattning om landskap och människor. Den innehåller ock-

så information om familjen Järnefelt, hans familj, studieresor, hemförhållandena i Suviranna vid Tusby träsk och hans konsts koppling till den finländska tidens finländska tänkande.

Järnefelts målningar av natur och landskap från Koli får en att undra om den natur som konstnären avbildade på 1800- och 1900-talen fortfarande finns kvar – och vad vårt förhållande är till naturen och landskapet idag. I konstnärens verk behandlas de storslagna farolandskapen samt de känsliga detaljerna i smörblomman och grytan på ett likvärdigt sätt.

Järnefelt är också känd för sina porträtt av sin tids förgrundsgestalter. Här finns intressanta porträtt av journalisten, läkaren och riksdagsledamoten Tekla Hultin och Mathilda Wrede, som ägnade sitt liv åt att hjälpa fångar och underprivilegerade.

På utställningen finns också en rutt som planerats för besökare med barn, där man får bekanta sig med verken och diskutera dem ur barnens synvinkel.

Utställningens kurator är Ateneums intendent Timo Huusko. Största delen av verken kommer från Nationalgalleriets samlingar, men det finns också rikligt med lån från andra museer och privata samlingar. Över 200 verk visas.

Familjens inflytande på det finländska kulturlivet var enormt

I utställningen kan du också bekanta dig med familjen Järnefelt och hans närmaste familj, vars inflytande på konsten och kulturen vid sekelskiftet 1800- och 1900-talen var enormt. Syskonen Järnefelt, kritikern Kasper, författaren Arvid, musikern Armas och senare Jean Sibelius maka Aino, är ihågkomna inte bara som bildkonst-, litteratur- och musikkörfattare, utan också som en del av ett större nätverk av kulturaktörer.

Eero Järnefelts far, Alexander Järnefelt, gjorde utvecklingen av den finska nationalrörelsen till sin livsuppgift. Moder Elisabeth Järnefelt är särskilt ihågkommen för sin litterära salong, där Juhani Aho var den mest kända deltagaren.

KONSTUTSTÄLLNING

ATENEUM

Ny utställning:

Gothic Modern – Från mörker till ljus

4 oktober 2024 till 26 januari 2025

Medeltida och re-
nässanskonst inspi-
rerar modernister i
Ateneums utställning
”Gothic Modern”

Ateneums konstmuseum öppnar dörrarna till en unik utställning, Gothic Modern – Från mörker till ljus, som belyser ett tidigare utforskat fenomen inom konsthistorien. Utställningen, som pågår från den 4 oktober 2024 till den 26 januari 2025, undersöker hur medeltida och renässanskonst gav konstnärer under 1800- och 1900-talet djupgående emotionellt material för att utforska grundläggande mänskliga frågor som födelse, död, lidande och sexualitet.

I Gothic Modern presenteras verk av kända konstnärer som Arnold Böcklin, Vincent van Gogh, Akseli Gallen-Kallela, Edvard Munch och Helene Schjerfbeck, samt mindre kända namn som Fritz Boehle och Marianne Stokes. Utställningen visar också sällan skådade föremål, som till exempel ett notskåp från slutet av 1890-talet, tillverkat av Akseli och Mary Gallen-Kallela, vil-

Lucas Cranach den äldre: Lucretia (1530). Finlands Nationalgalleri / Konstmuseet Sinebrychoff. Foto: Finlands Nationalgalleri / Hannu Aaltonen.

Helene Schjerfbeck: John Chambers, kopia efter Hans Holbein den yngre (1894). Finlands Nationalgalleri / Konstmuseet Ateneum, statens kopiesamling. Foto: Finlands Nationalgalleri / Aleks Talve.

Hugo Simberg: *Dödens trädgård* (1896). Finlands Nationalgalleri / Konstmuseet Ateneum. Foto: Finlands Nationalgalleri / Jenni Nurminen.

ket visar hur medeltida influenser genomsyrade inte bara målningar utan även möbler och skulpturer.

Det internationella samarbetsprojektet, som inleddes 2018, har skapats i samarbete med Nasjonalmuseet i Norge och Albertina-museet i Wien. Ateneum är den första platsen som visar utställningen, varefter den fortsätter till prestigefyllda museer i Norge och Österrike, med curatorer som Vibeke Waallann Han-

sen och Cynthia Osiecki. Utställningens kärna kretsar kring idén att modern konst inte alltid blickade mot framtiden utan ofta hämtade influenser från det förflutna. Efter första världskriget fann konstnärer inspiration i medeltida och nordlig renässanskonsts mörka och introspektiva teman. Dessa epoker erbjöd verktyg för att skildra gemenskap, trauma och människans relation till naturen, och speglade bredare sam-

hälleliga reflektioner. En omfattande utställningskatalog kommer att publiceras på engelska, norska och svenska i samband med utställningen. Katalogen innehåller essäer som ger en djupare förståelse för hur medeltida influenser formade modern konst och tillför nya perspektiv till konsthistorien. Gothic Modern erbjuder en fascinerande och aktuell upplevelse för alla som är intresserade av europeisk konsthistoria.

Ateneums samarbete med internationella institutioner förnyar synen på modern konst och betonar dess relevans i dagens samhälle. Utställningen tar upp stora livsfrågor som förlust, trauma och identitet, och knyter an till teman som fortfarande är högst aktuella för dagens människor.

Algoritmernas betydelse i journalistiken

Journalistiken fick sin början i Finland under medlet av 1800-talet. På den tiden fanns det två massmedia, pressen var en ena och kungörelser från predikstolen den andra. Socialt media, det var då man träffade sina bekanta i kyrkbyns andelshandel. Och så fortsatte det i hundra år. I min barndom hade vi två massmedia i Pörtom, Vasabladet och radion. Sedan kom televisionen mot slutet av 50-talet. Under alla dessa årtionden gick informationen från sändare till mottagare, från centrum till periferin.

Men sedan kom datorerna och med dem algoritmerna och allt förändrades. Under de senaste två årtiondena har algoritmer gjort entré i samtliga delar av den journalistiska arbetsprocessen (Karlsson, Michael, 2019). Är algoritmer på gott eller ont?

I den moderna digitala eran har algoritmer stigit i betydelse och speciellt under de senaste årtiondena blivit avgörande för hur vi konsumerar information. Från sociala medier till nyhetsplattformar och underhållningssajter påverkar algoritmerna våra val och styr det innehåll vi exponeras för. Frågan som uppstår är om algoritmerna håller på att ta makten inom massmedia och om de nu dikterar vad vi läser, lyssnar på och ser på tv.

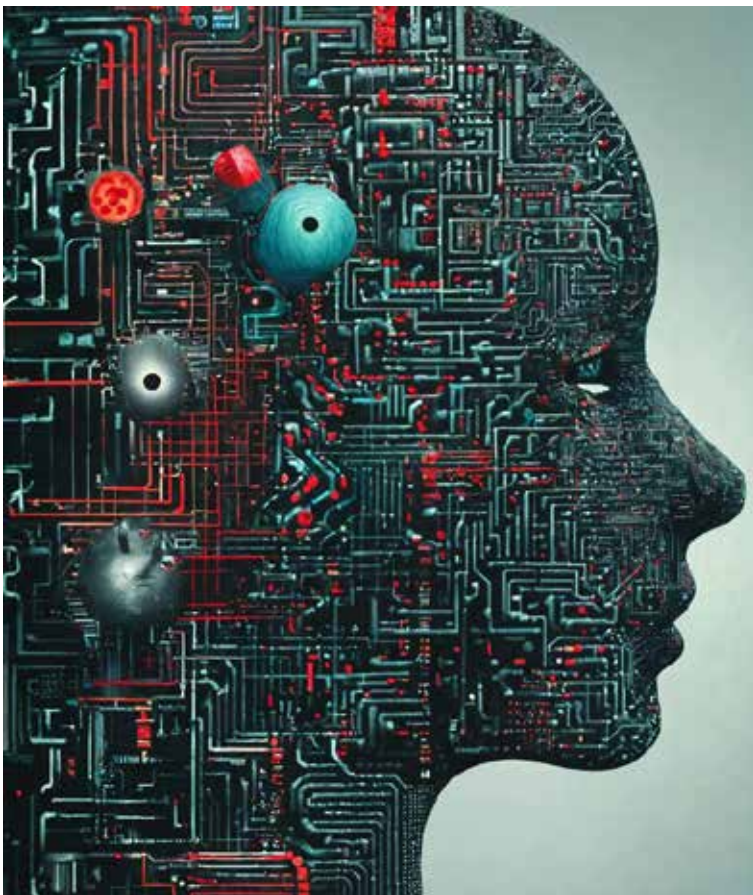
Algoritmer är matematiska formler och instruktioner som programmerats för att utföra specifika uppgifter. I massmedia används de för att skraddarsy och anpassa innehållet till varje individuell användare baserat på deras tidigare beteende och preferenser. Detta anpassade tillvägagångssätt har både fördelar och nackdelar.

Å ena sidan möjliggör algoritmerna en personlig och skraddarsydd upplevelse för användarna. Vi får rekommendationer som matchar våra intressen, vilket kan leda till en effektivare och mer njutbar användarupplevelse. Å andra sidan har detta system potential att skapa filterbubblor, där användare bara blir exponerade för information och åsikter som redan överensstämmer med deras egna. Om vi under vårt surfande på nätet aldrig söker information om till exempel klimatförändringen, så kommer vi inte att erbjudas någon sådan information på Facebook eller Instagram. Vi kommer aldrig att erbjudas någon bok som kunde väcka vårt intresse för klimatet. Detta kan skapa en snedvriden verklighetsupfattning och minska möjligheten till mångsidig information. Att algoritmerna styr vad vi ser på Facebook eller andra sociala medier är ett exempel på denna filterbubbla. Inlägg och nyheter prioriteras baserat på vad algoritmerna tror att vi kommer att

gilla, kommentera eller dela.

Global journalistik kan sammanbinda världens olika kulturer. Den kan etablera en etisk relation mellan mediekonsumenter och lidande offer på andra sidan jordklotet och detta kan skapa ett engagemang för människor i nöd (Berglez, Peter, 2019). Men en algoritm "som vet att just denna läsare inte är intresserad av lidande medmänniskor" kan effektivt sabotera den globala journalistikens ädla mål.

Det här fungerar på individnivå men det fungerar också så det gäller stora befolkningsgrupper. Om tiotusentals läsare av en nättidning inte läser nyheten på första sidan, om just klimatet, då görs denna nyhet om till en kort notis inne i tidningen. Och till första sidan flyttas nyheten om en känd politikers klavertramp som många läsare har klickat på. Vilken nyhet som är viktigare för oss alla kommer inte att ha så stor betydelse. Det är inte mera nyhetens värde som avgör om och hur den publiceras. Det som anses publiceringsvärt är det som läsarna delar och interagerar med, och vice versa (Andersson Schwarz, 2019). Interaktion är ett centralt ord i detta sammanhang, det är inte mera "sändare-mottagare"-modellen som gäller, informationen sprids i ett nätverk bildat av redaktioner, journalister och läsare som

Ett försök av AI att visualisera algoritmer

samverkar med hjälp av sofistikerade algoritmer. Men alla läsare har inte kan delta i denna process, läsaren måste ha "tillgång till de tekniska, kulturella och diskursiva resurser som krävs" (Andersson Schwarz, 2019, sid 411).

En annan aspekt av algoritmernas påverkan är den anonymitet som omger deras skapare. Algoritmerna som styr vårt digitala flöde är oftast resultatet av komplexa arbetsgrupper och företag, och det är inte alltid klart hur dessa algoritmer är programmerade eller vilka överväganden som görs vid deras utveckling. Detta reser frågan om en potentiell dold agenda inbyggd i algoritmerna. Algoritmer produceras alltid med specifika syften och programmeringen görs av icke-journalister varför osäkerheten om enbart journalistiska värderingar gäller i

detta arbete (Karlsson, Michael, 2019). Det kan finnas en oro för att algoritmer kan användas för att forma och påverka allmänhetens åsikter. Eftersom algoritmer bestämmer vad som prioriteras och syns, finns det en risk för att de kan utnyttjas för att främja vissa perspektiv eller agendor på bekostnad av andra.

De flesta algoritmer skapas med intentionen att förbättra användarupplevelsen och optimera företagets mål, vilket huvudsakligen är att generera inkomster. Eftersom multimediajättarna Facebook och Google är bäst på att suga upp annonsintäkter och sajtrafik vilket kan göra att kvalitetsjournalistiken urholkas (Andersson Schwarz, 2019).

Att förstå och övervaka användningen av algoritmer blir därmed avgörande för att sä-

kerställa en sund informationsmiljö. Öppenhet kring algoritmers funktion och syfte är nödvändig för att säkerställa att de inte missbrukas. Debatten om makten hos algoritmer inom massmedia är en viktig diskussion för att balansera fördelarna med personlig anpassning och undvika snedvridna filterbubblor som begränsar vår syn på världen. En kritisk granskning av algoritmernas påverkan på massmedia är avgörande för att upprätthålla en öppen och mångfaldig informationsmiljö som främjar demokratiska värderingar. Denna kritiska granskning lyser dock ännu stjärnklart med sin frånvaro. Det är hög tid att vi börjar diskutera algoritmernas roll i den moderna journalistiken!

Källor:

Andersson Schwarz, Jonas. (2019). Journalistikens roll i den nya medieekologin. I: Karlsson, Michael & Strömbäck, Jesper (red.). Handbok i journalistikforskning. Studentlitteratur, s. 407–420

Berglez, Peter. (2019). Den globala journalistiken. I: Karlsson, Michael & Strömbäck, Jesper (red.). Handbok i journalistikforskning. Studentlitteratur, s. 433–443

Karlsson, Michael. (2019). Journalistikens algoritmisering. I: Karlsson, Michael & Strömbäck, Jesper (red.). Handbok i journalistikforskning. Studentlitteratur, s. 421–431

Hans Björknäs

AI RADIO

Nordens första helt med artificiell intelligens producerade radiokanal lanserad för ett år sedan

Finlands AI-radio ("Tekoälyradio") inledde sin verksamhet som en webbradiokanal på onsdagen den 29 november 2023. Bauer Media tar ett betydande steg inom ljudmarknaden genom att lansera Nordens första radiokanal vars innehåll är helt producerat med hjälp av artificiell intelligens. Denna innovation förenar teknologi och underhållning och stärker Bauers position som pionjär inom ljudbranschen.

"Vi är glada och stolta över att lansera Nordens första AI-radio på marknaden. Detta är en spännande milstolpe inom radiobranschen och ett bevis på vårt engagemang för att leverera ny och innovativt innehåll till våra lyssnare även i framtiden", säger Bauer Medias VD Sami Tenkanen.

I det första skedet består AI-radios innehåll av följande funktioner:

Ljudproduktioner som producerats med hjälp av artificiell intelligens

Nationellt viktiga trafikmeddelanden producerade av AI

Nationella vädervarningar för dåligt väder, producerade av AI

Underhållningsnyheter som läses upp av AI från underhållningsportalen Voice.fi.

Det planeras kontinuerligt för nya funktioner för AI-radion för att hålla den intressant och relevant för sina lyssnare. Även annonsörer beaktas genom innovativa ljudannonserlösningar.

"Denna lansering representerar

En bild gjord av AI som visar hur en AI-radio ser ut

Bauers engagemang för innovation och användning av den senaste tekniken för att utveckla radiobranschen. Vi kommer att fortsätta att arbeta aktivt med utvecklingen även efter lanseringen för att erbjuda lyssnarna ännu mer personliga och skräddarsydda upplevelser i radiobranschen", säger Sini Kervinen, Head of Innovation.

AI-radion expanderar också till FM-frekvenser. I Helsingfors hörs kanalen på frekvensen 102,0 MHz och i Kangasala på frekvensen 101,6 MHz fram till den 8 april. Kanalen kan också lyssnas på online på <https://radioplay.fi/tekoalyradio/>

SKÄRMTID

Folkhälsomyndigheten i Sverige: Rekommendationer för balanserad skärmanvändning bland barn

I takt med att digitala medier blir en allt mer integrerad del av barn och ungas liv, har Folkhälsomyndigheten utfärdat nya rekommendationer för att främja en balanserad användning av skärmar.

Enligt de senaste riktlinjerna, som tagits fram på uppdrag av regeringen, bör barn under 2 år undvika digitala medier helt, medan äldre barn rekommenderas att begränsa sin skärmtid för att prioritera viktiga aspekter av livet såsom fysisk aktivitet, sömn och sociala relationer.

Rekommendationerna

Folkhälsomyndighetens rekommendationer föreskriver en maxskärmtid på 1 till 3 timmar per dag, beroende på barnets ålder. Specifika

riktlinjer omfattar:

Barn 2–5 år: Max 1 timme skärmtid per dag.

Barn 6–12 år: Max 1–2 timmar skärmtid per dag.

Ungdomar 13–18 år: Max 2–3 timmar skärmtid per dag.

Dessutom rekommenderas att skärmar inte används innan läggdags och att mobiler och surfplattor lämnas utanför sovrummet under natten. Detta är avsett att skydda barnens sömn och skapa en sundare miljö för återhämtning.

Föräldransvar och samarbete

Olivia Wigzell, vikarierande generaldirektör på Folkhälsomyndigheten, betonar vikten av att dessa riktlinjer är ett stöd för både föräldrar och barn. Hon säger: «Vi hoppas att det ska bidra till en bättre balans, motverka problematisk användning och vara en hjälp i familjers vardag.» Det är viktigt att

föräldrar aktivt styr vilket innehåll barn tar del av och diskuterar deras aktiviteter på digitala medier. Riktlinjerna uppmanar även till att föräldrar reflekterar över sina egna skärmvanor, då dessa också påverkar barnens beteenden och vanor.

Kunskapsläget och forskning

En rapport som presenterades i juni av Folkhälsomyndigheten och Mediemyndigheten belyser de negativa konsekvenserna av överdriven skärmanvändning. Forskningen visar att hög användning av digitala medier kan leda till problem som sämre sömn, depressiva symtom och missnöje med den egna kroppen. Många barn och unga själva bekräftar att de ofta fastnar i sina skärmar på bekostnad av viktiga aktiviteter som sömn, relationer och fysisk träning.

Helena Frielingsdorf, lä-

kare och utredare på Folkhälsomyndigheten, tillägger: «Många unga har både positiva och negativa upplevelser av digitala medier och känner oro över hur de påverkas av sin användning. Genom våra rekommendationer hoppas vi kunna hjälpa dem att förändra sina vanor.»

Med dessa nya rekommendationer sätter Folkhälsomyndigheten tydliga ramar för hur barn och unga bör hantera sin skärmtid. Genom att uppmuntra till balans och medvetenhet kring digitala medier kan vi bidra till att skapa en hälsosammare uppväxt för framtidens generationer. Det är en gemensam insats där både föräldrar, barn och samhället behöver arbeta tillsammans för att säkerställa att skärmanvändning inte går ut över livets andra viktiga aspekter.

HISTORIA

Tidningspressen i medlet av 1800-talet i Finland

För att en tidning skall kunna publiceras måste en hel del förutsättningar vara uppfyllda. Åtminstone en del av befolkningen måste vara läskunnig. Tillgång till papper måste finnas och det måste finnas tryckerier. Ett visst mått av yttrandefrihet är också en förutsättning.

Läskunnighet var rätt allmän i Finland, redan så tidigt som från 1600-talet, men läskunnigheten var nog ett ganska teoretiskt begrepp. Kyrkan krävde att män och kvinnor kunde läsa för att de skulle få gifta sig, varför motivationen att lära sig läsa varit stor. Men det fanns inte många skolor, och för den stora allmänheten inskränkte sig läskunnigheten till att långsamt och mödosamt kunna stava sig fram till någon vers i psalmboken. Det fanns för övrigt inte så mycket att läsa fram till 1800-talets början. Psalmboken, Bibeln och Katekesen fanns i många välbärgade hem men inte just annat.

Men också i Finland fanns en elit som kunde läsa. Eliten bestod av utbildade personer, präster, läkare, tjänstemän, officerare och oftast nog också deras äkta makor. Man kan uppskatta att denna kulturella och läskunniga elit i Finland omfattade omkring 30.000 personer. Tyvärr förlorade en del av eliten sin läskunnighet på äldre dar, eftersom det inte fanns någon bot mot ögonsjukdomar, och inte glasögon heller för den delen.

Johannes Gutenberg uppfann tryckerikonsten på 1440-talet. Under de följande decennierna grundades tryckerier i många europeiska länder. Tryckalster som påminde om dagstidningar började utkomma i många städer i Europa under början av 1600-talet.

De första tryckerierna grundades i Sverige (dit Finland alltså hörde) redan på 1480-talet. Men det gick långsamt i Sverige, ända fram till 1600-talet fanns det bara ett tryckeri. Sveriges första tidning, Ordinarie Post-Tijdender, började utkomma år 1645. I närmare 100 år var detta den enda tidningen i Sverige.

I Finland grundades de första tryckerierna i Åbo 1642, i Wiborg 1689 och i Vasa 1776. Under första hälften av

1800-talet fick alla viktiga städer i Finland ett tryckeri. Utvecklade ”snabbtryckmaskiner” kom till landet på 1840-talet, den första till Vasa år 1847.

För att ett tryckeri skall kunna fungera behövs papper. Ända fram till medlet av 1800-talet gjordes papper för hand med lump som råmaterial. Kringvandrande lumphandlare samlade in använda textilier. Men allt detta förändrades då Tammerfors pappersfabrik inledde industriell tillverkning av papper med cellulosa som råvara.

Den första tidningen i Finland, Tidningar Utgifne Af ett Sällskap i Åbo, började utkomma 15.1. 1771. Namnet var långt och opraktiskt, och ändrades snart till Åbo tidningar. Ända fram till 1809 var detta Finlands enda tidning.

Under första halvan av 1800-talet skedde en snabb utveckling av tidningspressen. År 1866 utkom 20 dagstidningar, varav 4 utkom 6 dagar i veckan. År 1868 fanns 9 svenskspråkiga dagstidningar och 8 finskspråkiga. Av de senare utkom 7 tidningar endast en gång i veckan.

En ”stor” tidning kunde ha en upplaga på 2000. Men de flesta tidningarna var små, upplagorna kunde röra sig kring 200 - 500. Annonsintäkterna var obetydliga och prenumerationsavgiften räckte inte långt. De flesta tidningarna hade bara en redaktör, och denna ibland på deltid. Det var säkert inte lätt att hitta material för att fylla alla 4 sidor - och därför kopierade tidningarna friskt varandra, ibland så att nästan hela tidningens nyheter var kopierade från andra tidningar.

De viktigaste svenskspråkiga dagstidningarna 1868

Finlands Allmänna Tidning, myndigheternas officiella organ, började utkomma år 1820. År 1831 började tidningen utkomma 6 dagar i veckan, och var då Finlands första verkliga dagstidning. Som i flera andra tidningar innehöll FAT ”följetonger”,

Denna handtryckspress från början av 1800-talet har funnits i ett tryckeri i Gamla Vasa. Sannolikt har Vasabladets föregångare tidningen Ilmarinen tryckts med denna press. Då Vasa liksom tryckeriet brann år 1852 föll pressen genom golvet till källaren och bröt alla 4 benen, men tryckpressen kunde repareras och användes också efter detta. Tryckpressen finns nu på Tryckerimuseet i Stundars, nära Vasa.

oftast utländska översatta historiska romaner och kan väl sägas vara den tidens ”såpoperor” som säkert ökade tidningarnas popularitet eftersom tidsfördriv var en bristvara. Finlands Allmänna Tidning hade en upplaga på omkring 1500.

Helsingfors Dagblad var den största dagstidningen i Finland under ett par årtionden. Tidningen grundades år 1861. År 1863 var tidningens upplaga redan 1500 och störst var upplagan år 1884, 4250. Tidningens sista nummer utkom 31.12.1888, efter detta upphörde Helsingfors Dagblad att utkomma och orsaken var nog mest av ekonomisk natur.

Hufvudstadsbladets första nummer utkom den 5 december år 1864 och tidningen utkommer som känt fortsät-

Tidningen "Maamiehen Ystävä" publicerade den 17.8.1844 en karta över Finland. För många dåtida läsare var detta säkert den första karta de någonsin sett.

tingsvis. År 1868 hade tidningen 1750 prenumeranter.

Åbo Underrättelser grundades år 1824 och är den äldsta ännu utkommande dagstidningen i Finland.

Wasabladet utkommer likaså fortsättningsvis. Tidningen inledde sin verksamhet år 1856.

Alla dessa tidningar finns digitaliserade på nationalbibliotekets portal.

Tidningarna var små

På 1840-talet var tidningarna små till formatet, de minsta. t.ex. Oulun Wiikkosanomat trycktes i ett format mindre än A5. Småningom blev tidningarna större - säkerligen då tryckpressarna möjliggjorde detta. Helsingfors Tidningar och Suometar hade ett format motsvarande dagens kvällstidningar.

Sidoantalet var typiskt och nästan alltid 4. Ett litet format och några få sidor

- man kanske kan tro att det inte fanns mycket att läsa i dessa tidningar. Men det stämmer inte. Tidningarna hade inga utrymmekrävande rubriker och inga bilder, så det rymdes nog mycket text på dessa fyra sidor. Antalet spalter var beroende av sidstorleken, men fyra spalter var nog typiska på 1860-talet.

Förhandscensur

Dagstidningarna måste visas åt en censor 2 timmar före utgivandet. Detta så att inget olämpligt material, t.ex. kritik mot de styrande eller kejsarfamiljen, ingick i tidningen.

De tre viktiga paragraferna i pressförordningen given den 31 maj 1867 lyder som följer:

§ 31. Innehåller tryckalster: Uppmaning till förräderi, myteri eller uppror; lasteligt eller vanvördigt yttrande om Kejsaren, Kejsarinnan, Thronföljaren

eller annan medlem af det Kejsarliga Huset, Landtstånderna, General-Guvernören eller Senaten; utspridande af lögn eller falska rykten, som kunna lända till allmänhetens förvillande och förledande; vrängd eller skef framställning, förtydning eller olämpligen framställt klander af Styrelsemyndigheternes i landet åtgärder, eller afsigterne med desamma; förgripliga eller förnärmande yttranden och uppgifter om offentliga förhållanden inom Kejsaredömet; förgripliga och till osämja med främmande makter syftande yttranden samt smädelser emot främmande staters regenter och deras hos landets regering anställda sändebud; riksvårdande statshemligheters utspridande äfvensom i allmänhet för samhället vådliga samt sedlighet och anständighet sårande framställningar; ege ombudsman tillsvidare inställa tryckalsters utgifvande och ofördröjligen hos Öfverstyrelsen för pressärenderna anmäla förhållandet i afseende å närmare förordnande.

§ 33. Wid pröfningen af frågor, om hvilka i § 31 handla bör ombudsmannen och Öfverstyrelsen i öfvervägande taga icke allenast hvarje skrifts ur ordalydelsen framgående mening och sammanhang, utan ock deri förekommande hänsyftningar på personer och förhållanden, änskönt dessa icke äro uttryckligen nämnda, utan endast på ett förtäckt ehuru lätt igenkänneligt sätt antydda.

§ 34. Boktryckare åligge, wid bot af ettusen mark, att förrän skrift från tryckeriet utlemnas, tillställa ombudsman två exemplar deraf. Periodisk skrift tillställes minst två timmar före utdelningen samt broschyr, hwarmed förstas tryckskrift af mindre omfång än tre ark, tolf timmar och skrift af större omfång fjorton dagar innan utlemnandet.

Några nyheter om oroligheter eller uppmaningar till sådana publicerades nästan aldrig under nödåren. Men någon enstaka gång missade censuren någon artikel, såsom i denna notis publicerad i Hufvudstadsbladet den 7.12.1867:

"Från Uleåborg skrifwes i O. W. S. d. 30 Nov.: Orowäckande rykten ha börjat att förnimmas från arbetsklassens sida. Det gäller icke mindre än krig emot de rika, ifall arbete icke gifwes. Att köpmännen i främsta rummet utgöra föremål för dessa hotelser, faller af sig sjelf. Och det är wisseligen sannt, att

Tidningsredaktionens två viktiga verktyg fordom - telefonen och skrivmaskinen. Telefonen och skrivmaskinen finns på Tryckerimuseet i Stundars, nära Vasa. Telefoner blev nog mera allmänna först årtionden efter hungeråren.

arbete knappt finnes ens till namnet för de många hundrade arbetskarlar, både med och utan familjer, hvilka finnas i staden, att icke tala om de oräkneliga, hvilka strömma hit in ifrån landet, men — O. W. S. warnar för våldsgeringar, som icke kunna göra annat än bringa ofärd öfver dem som företaga sig dylikt.”

:

Att göra en dagstidning på 1860-talet

Följande rätt humoristiska skildring publicerad i Helsingfors Dagblad den 12.1.1867 om hur det var att göra en dagstidning på 1860-talet är läsvärd:

Har väl någon riktigt gjort sig reda för det stora maskineri, som måste sättas i gång, och hvilken underlig apparat af de mest olika personer och ting, som måste komma i rörelse, innan en större daglig tidning ligger färdig att distribueras af kolportörerna ?

Männe du har tänkt på det, outtröttliga läsare, när du om morgonen öppnar din dörr och tager din andliga förmiddagsföda upp från golfmattan, eller hemtar den från det säkrare gömstället i lådan ”för bref och tidningar” och derpå njuter dess mycket blandade beståndsdelar tillsammans med din, som jag vill hoppas, ”oblandad” mokka; när du med kritisk blick genomlöper den ledande artikeln för att se om bladets utrikes politiker närmer samma ”berättigade” fruktan som du, för att krutexplosionen i Helsingfors skall utöfva ett märkbart

inflytande på priset af fönsterglas på den utländska marknaden: när du som delägare i ångslupen Ettan får läsa att båten äter dubbelt mera kol än hvad den inbringar; eller när din estetiska blick klarnar vid att läsa en kritik öfver ”menniskan från Eldsön”; eller när ditt hjerta sympatiskt klappar vid att läsa om en grufflig olyckshändelse eller något dylikt?

Männe du, älskvärdaste af alla läsarrinnor, har tänkt derpå, när du med feberaktig hastighet och ett krossande förakt för händelserna i Spanien eller preussiska landtdagen, ”trafikinkomsten från kanalema” och ”Skeppslistan”, hufvudstupa har störtat dig ned i källarvåningen för att se hvad ändalykt Theobald tog, då han i sista numret just var i begrepp att i midnattens skumma timma bestiga det bombfasta tornet med en blindlykta i munnen, som framvisade en rad af perlhvita tänder, och en pistol i hvarje af de små aristokratiska, men kraftfullt byggda händerna?

Männe J, alla århundradets tallösa tidningsslukande individer, från statsmannen på taburetten till kaffegumman på torget, hafva tänkt derpå?

Vi våga dristigt svara nej; och med mindre än att man sjelf sett det kan man icke få en riktig föreställning om det arbete som följer med en tidning, innan den föreligger eder i sin slutliga form.

Det är bäst att man aflägger sin visit på redaktionsbyråerna kl. 5 e. m. Maskineriet är i full gång, då bladets per-

sonal helt säkert mangrannt gifvit möte för att dels medföra hvad de, enligt fördelad arbetsordning, under förmiddagen producerat, dels för att lägga sista handen vid det som prenumeranterne följande morgon skola hemta stoff af för sina samtal på embetsrummen vid kaffebordet eller i konditorierna. Korrekturläsaren är redan på sin plats och iordningsställer sitt arbete.

Faktorn, detta sättarenes öfverhufvud, som af de invigde kallas med det fasa väckande namnet ”Ombrytaren” — ett namn som nästan låter en komma att tänka på stegel och hjul — tittar in till hufvudredaktören och frågar: Kan det fås manuskript på första artikeln?

Han får ett jakande svar, och inhänder ett par ”matsedlar”, som redan ligga på bordet för hans räkning.

En ”matsedel”, mitt herrskap, är i tidningsspråket någonting helt annat än denna gomretande lista, som på värds- husen begynner med ”ostron” och slutar med ”rödbetor och pickles”. Den kan reta allt utom gommen, och innehåller stundom så hårdsmälta kråkfötter, att din hjerna, kära läsare, lätt deraf kunde börja lida af indigestion. Matsedlarne äro dessa smala pappersrimsor, på hvilka pennan ofta med ilande brådska rusar åstad, och hvilka för snabbhetens skull erhålla sitt andliga innehåll blott på den ena sidan. När hela personalen, efter väl fördeladt arbete, är i sin verksamhet, flyger det en rätt artig mängd sådana matsedlar från dess händer.

Utom artiklarne och notiserna får ”ombrytaren” vanligen till väggkost ett par ”Allmänheter” på köpet, d. v. s. några af de insända uppsattser, som ingå under den gemensamma rubriken. Han aflägsnar sig nu på en stund, lastad med sitt byte.

Nu kommer posten och med den en packe bref och tidningar. Utrikesreferenten ”slukar” skyndsamt deras innehåll, sjöfarts- och handelsreferenten flyger med blicken igenom de långa listorna på alla världens fartyg, för att ett ögonblick, dröja vid ett skeppsnamn som förekommer honom bekant — han måste så vidt möjligt känna Finlands skeppskalender utantill — och annoterar nu på hvilket haf dess flagga sednast varit synlig. En tredje, man griper till rödstiftspennan och märker de anlända bladen i marginalerne, för att sedan förpassa dem till den omätliga sättarepersonalen.

Brefven brytas, genomläsas, och det som genast skall användas öfverantvaras i händerna på springgossen, hvilken som ett perpetuum mobile rör sig mellan byrån och tryckeriet; en annan del bref läggas åsido till följande dag, andra åter vandra direkt i papperskorgen.

Under allt detta kommer och går folk oupphörligt. En person hemtar någon notis, en annan begär en ”puff”, en tredje vill blott fördrifva tiden på byrån, tills det blir lagomt för honom att gå i något sällskap.

Det skrives, pratas, bullras — och det hela är insvept i tobaksrök. Ännu en gång sticker ombrytaren in sitt hufvud:

— Huru stå vi i dag? frågar hufvudredaktören.

— Sexton spalter text och sex spalter annonser! (och det finnes inalles 20!) säger han med en bedröfvad blick, som antyder ett: tyvärr!

— Så låta vi några ”allmänheter” stryka, t. ex. den om frökenreformen.

— Skall den då alls icke in?

— Nej, den får stå öfver till nästa nummer. Mamsellerna kunna få vara mamseller en dag längre.

Småningom är arbetet på byrån slut. Klockan lider till half tio och personalen troppar af, den ena efter den andra.

Endast korrekturläsaren står troget kvar vid sin pulpet, omgifven af pappersremsor, på hvilka korrekturen äro afdragna. Han deklamerar halfhögt hvad han läser; utan uppehåll flyter ord-

strömmen fram, intill dess han stannar vid en fras, som till och med förekommer en korrekturläsare för stark. Det är då någonting rakt uppåt väggarna som insmugit sig. Han småler och korrigerar, det är hans enda fröjd. J, som med så mycken häftighet anfäller korrekturläsaren för att en bokstaf är upp och ned, J borde besinna hvilket tungt arbete han har, att hvarje dag från kl. 7 e.m. till 3 och 4 på morgonen stå och korrigera. Det är så lätt för honom att blunda för ett och annat fel. Men J blunden icke för hans.

Göra vi ett kort besök på tryckeriet, finna vi sättarene i fullt arbete framför sina kaster. Ej knäpp eller kny. De flitiga händerna gå oafbrutet mellan de serskilda facken, i hvilka stilarna ligga fördelade, och uskrifterna öfverlätas sålunda småningom bokstaf för bokstaf in i de långa raderna på ”skeppen”. Så stå de i sitt trägna arbete hela natten, intill morgonen, då deras värf är slutadt och då ombrytaren ensam kvarblir, för att ännu inbryta det sista i spalten och ”tillrikta” den jernram, i hvilken hvarje sida är infattad. Nu får äfven han ro, sedan en sista granskande blick på byrån egnats åt det färdiga bladet. Klockan är nu 4 på natten.

Men tro dock icke att lifvet på tryckeriet dermed upphör. Då sättarene aftroppa, komma tryckaren och hans handtlangare in genom dörren. De hafva njutit en kort hvila och samlas nu för att taga vidare hand om bladet. Man gör sig i ordning, pappret uppradas, formarna intagas och snart sättes pressen i gång. Lyckligt om man kan drifva den med en ångmaskin; i motsatt fall använder man dertill några karlar, hvilkas döda blick och förstelnade anletsdrag antyda att de här blott representera ”menniskokraft.”

Den glupska maskinen matas oupphörligt med rena pappersblad, hvilka efter formerad bekantskap med valsarne och formarna, framträda som färdigtryckta tidningar. Det går undan för undan, till dess upplagan är uttryckt.

Klockan slår sex på morgonen, och nu sändes en vingfotad stafett till presombudsmannen, som skall få bladet en timma innan utdelningen begynner.

Vid samma tid hör man ett raskt och lifligt buller af högljudda, ungdomliga röster. Kolporlörernes skara strömmar in för att hvar och en emottaga det normala quantum tidningsexemplar.

Pojkarnes fingrar fara utan uppehåll af och an öfver tidningsluntan, och många minuter hafva icke gått, innan den flinkaste har falsat — d. v. s. sammanviktit — sina blad, instuckit dem i sin väska vid sidan och står redo att begifva sig ut på dagens mödosamma vandring, som stundom är ganska törnefull. Men en tålmodspröfnig återstår ännu för det unga sinnet. Klockan har icke slagit sju, och dessförinnan får ingen begifva sig ut. Presslagen skall noga iakttagas.

Men den ödesdigra timman är ändtligen inne, och nu bär det af i rask fart och med sjungande fröjd, efter den marschruta enhvar har sig förelagd. Vandringen går gata upp och gata ned öfver hela staden, gossen trafvar upp i tredje våningen och ned igen, så åter två trappor upp i nästa hus, så ned i källarvåningen och så i det oändliga. Der nere i källaren är folket redan uppe, och de få derföre sitt blad ordentligt, men en, två och tre trappor upp, der icke en särskild låda för bref och tidningar finnes, deponeras bladet på golfvet, medan ringapparaten samtidigt sättes i aktivitet, och der händer det ofta att ägaren saknar sin morgonlektyr; han klagar då på kontoret, och så får kolportören skulden, ehuru den stackarn i verkligheten kan vara ren som snö. Ty till trots för det billiga pris, hvartill man nuförtiden kan hålla sig tidning, finnes det dock icke få individer, som föredraga den mindre kostsamma methoden ”att prenumerera på golfvet”, med andra ord att låna det i trappgången lagda bladet, stundom till huset bredvid. En sådan industri har redan systematiskt utbildat sig. Ja, till och med om den försigtigheten iakttagas, att tidningen lägges i dörrspringan, kan man icke vara säker. Någon lärpojke har begynt den spännande novellen i följetongen, han vill hafva fortsättningen, och blott af läslust begår han den lagstridiga handlingen att med en pinna peta ut bladet från dörrspringan. Må det dock till dessa extra prenumeranters heder anföras, att de stundom återföra bladet till sin rätta plats, när de väl gjort sig bekanta med innehållet.

Men der bladet ordentligt hamnat inom dörren, gör det först en rund genom betjentens, kammarjungfruns och köksfolkets händer, tills det slutligen kommer i herrskapets.

Eemu Myntti, färggrann konstnär från Vasa

Eemil Aleksander Myntti, född 27 november 1890 i Vasa, död 29 augusti 1943 i Helsingfors, var en finländsk expressionistisk konstnär. I hans verk var färg inte bara ett visuellt element, utan fungerade som ett sätt att uttrycka sig själv, förmedla känslomässiga och själsliga världar. Mynts hantering av färg var djärv och öppensinnad, vilket gjorde honom till en exceptionell mästare på färg för sin tid.

Eemu Myntti föddes i en förmögen familj där hans far Juho Myntti arbetade som industriman. Hans tidiga år var dock inte helt okomplicerade. Myntti hoppade av skolan efter att ha misslyckats med studentskrivningarna, och år 1910 fattade han ett djärvt beslut att ägna sig åt konst. Han studerade till en början för Arthur Heickell, men snart förde vägen honom till Paris, konstens Mecka, där han fördjupade sig i kubismen. Resan genomfördes med stöd av Frithiof Tikanoja, och denna period blev en vändpunkt i Mynts konstnärskap.

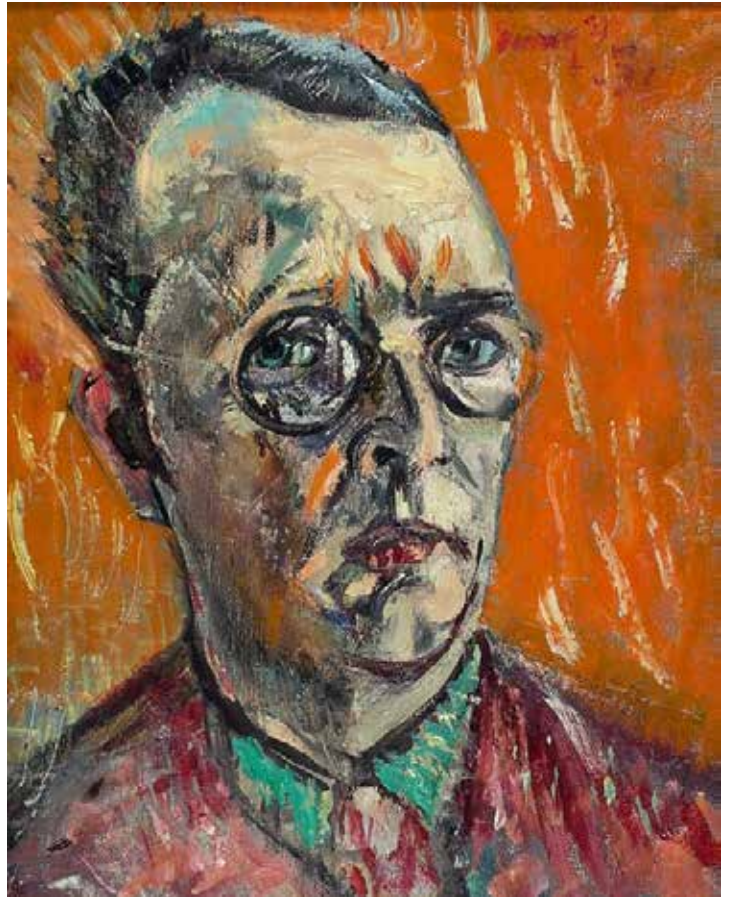
Även om Myntti var influerad av franska mästare som Cézanne och van Gogh, formade han dem till sin egen unika stil. Hans konst återspeglade Cézannes precision och van Goghs färgmättnad, men Myntti förde också med sig sin egen djupa och symboliska vision till sina verk. Idealerna hos tidigare mästare som Giotto var viktiga för honom, och detta manifesterade sig i hans arbete som en strävan efter en hög nivå av konstnärligt uttryck.

1920-talet var höjdpunkten i

Mynts konstnärskap. Han tillhörde kulturella kretsar och stod i nära kontakt med författarna och poeterna i gruppen Eldbärarna. I sällskap med dessa konstnärsvänner fann han inspiration och en gemensam passion för kreativa uttryck. Även om Myntti tillbringade största delen av sin karriär borta från sina konstnärskollegor i sitt hemland, hade han ändå kontakter med både inhemska och utländska konstnärer, vilket berikade hans konstvärld.

Mynts verk ställdes ut för första gången 1916 och hans målningsstil utvecklades, särskilt inom porträttmåleriet. Hans porträtt av män var starka, nästan skulpturala, där varje drag var noggrant genomtänkt och samtidigt självfullt. Kvinnoporträtt å andra sidan kombinerade poetisk symbolik och arkitektonisk kreativitet, vilket gjorde dem särskilt fascinerande.

I Mynts verk väckte färgerna alltid starka känslor. Han använde både olja och akvarell skickligt och hans verk var mångsidiga både till ämne och teknik. Särskilt de ljusa och fräscha färgerna i Lappland fick ett nytt slags uttryck av honom, vilket återspeglade hans egen djupa koppling till naturen och färgerna. Mynts

Emmu Myntti, självporträtt 1931

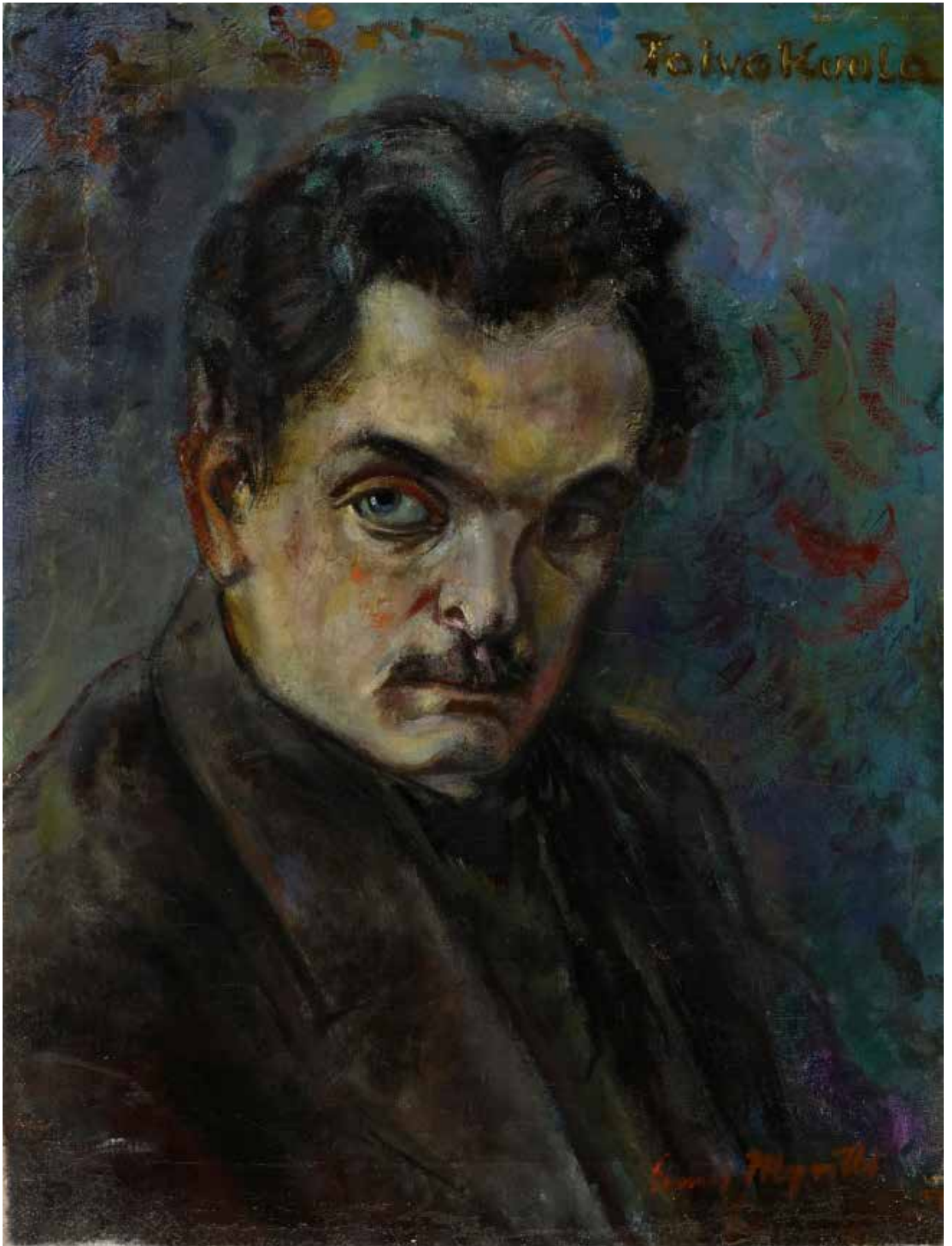
målningar presenterade inte bara sina motiv, utan de gav betraktaren något nytt, fräscht och levande – som en alpsol som lyser upp och fräschar upp.

Eemu Myntti lämnade ett outplånligt avtryck på den finländska konsten. Hans djärva,

färgstarka och själfulla sätt att hantera färg gör honom till en konstnär vars verk fortfarande är relevanta och tilltalande.

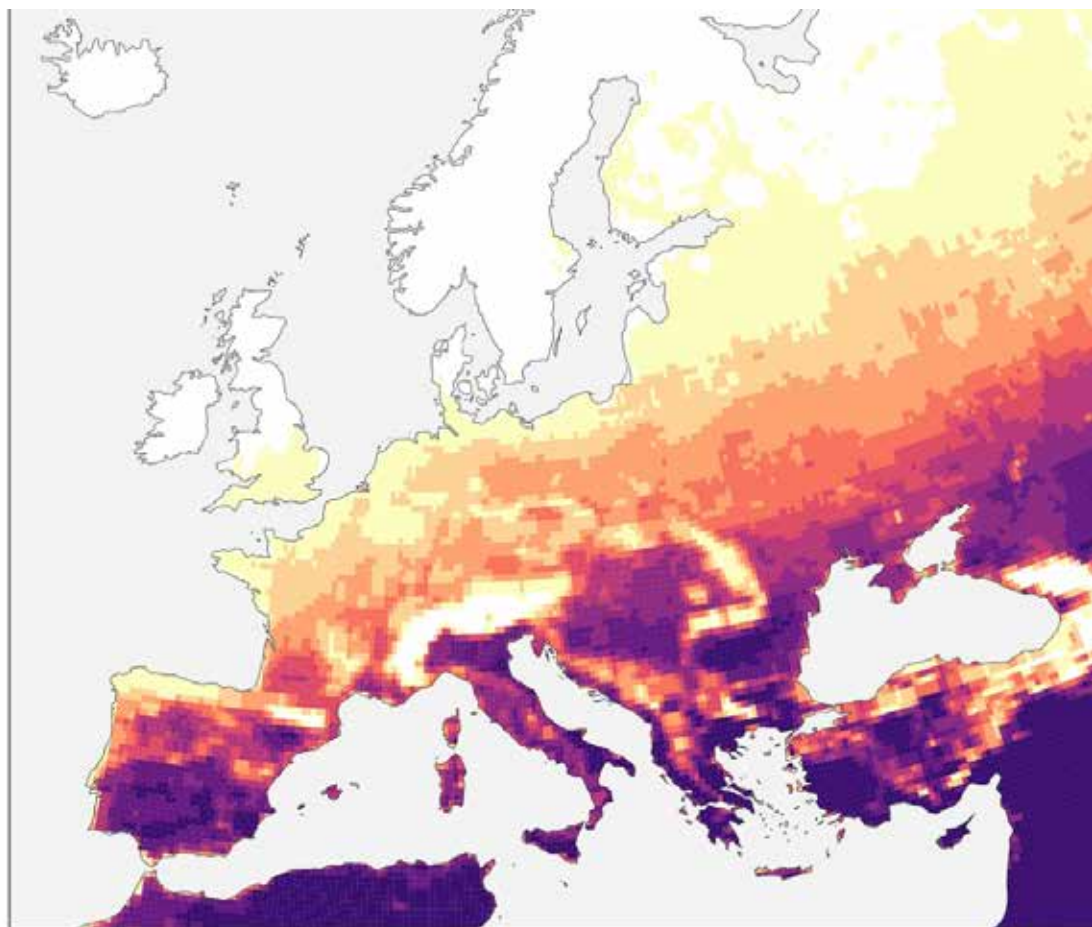
Maija, 1938

Toivo Kuulas porträtt 1937
Bilder: Nationalgalleriet

KLIMATFÖRÄNDRINGEN

Europa upplevde den varmaste sommaren någonsin

Data: ERA5-HEAT Universal Thermal Climate Index (UTCI)

PROGRAMME OF
THE EUROPEAN UNION

Number of days with strong heat stress during summer 2024, defined as a daily maximum Universal Thermal Climate Index (UTCI), or feels-like temperature, exceeding 32°C. Data: ERA5-HEAT. Credit: C3S/ECMWF

Sommaren 2024 var officiellt »stark värmebelastning«, där Medan större delen av Europa den varmaste någonsin i Europa, enligt data från Copernicus Climate Change Service. Medan vissa delar av Europa upplevde svalare temperaturer, särskilt i nordväst, såg sydösteuropa och norra Fennoskandia sin varmaste sommar någonsin.

den dagliga maximala »känslan» nådde minst 32 våta dagar, särskilt i sydösteuropa, där temperaturen nådde ungefär två tredjedelar av sommartermeringen. Med 66 dagar är detta det högsta antalet av baltiska länderna, upp till 20 »stark värmebelastning«-dagar fler våta dagar än genomsnittet. Flera floder i Europa drabbades också av de extrema väderförhållanden också rekordhöga dagliga värden i augusti, överträffande tidigare rekord från juli 2023. låga, särskilt i sydöste, medan stora delar av Centraleuropa

såg exceptionellt höga genomsnittliga flodflöden för årstiden.

Copernicus Climate Change Service varnar för att dessa extrema väderhändelser sannolikt kommer att bli vanligare och intensivare på grund av klimatförändringarna. Det är avgörande att anpassa sig och förbereda sig för effekterna av en planet som blir varmare och varmare.

Sydosteuropa drabbades särskilt hårt, med upp till 60 % fler »varma dagar« än genomsnittet. Denna region upplevde också

Medelhavstemperaturen nådde också rekordhöga dagliga värden i augusti, överträffande tidigare rekord från juli 2023. låga, särskilt i sydöste, medan stora delar av Centraleuropa

HÄLSA

Tandinflammation orsakar stroke hos unga, enligt en finländsk studie

Skyddar mot blodpropp i hjärnan

En ny finsk studie har kopplat parodontit, en allvarlig form av tandköttssjukdom, till en ökad risk för stroke hos unga vuxna. Forskningen, som publiceras i tidskriften »Journal of dental research«, fann man att personer i åldern 18 till 49 år med parodontit var betydligt mer benägna att drabbas av kryptogen ischemisk stroke (CIS), en typ av stroke med okänd orsak. Studien fann också ett samband mellan nyligen genomförda invasiva tandingrepp och en ökad risk för stroke, särskilt hos personer med ett hjärtfel som kallas patenterad foramen ovale (PFO). Forskare tror att inflammationen som orsakas av parodontit kan spela en roll i utvecklingen av blodproppar, vilket kan leda till stroke. Dessutom kan tandingrepp introducera bakterier i blodomloppet, vilket potentiellt ökar risken för stroke hos mottagliga individer. I studien betonas vikten av god munhälsa, särskilt för unga. Regelbundna tandkontroller och korrekt munhygien kan hjälpa till att förebygga parodontit och dess associerade hälsorisker.

Den nya alzheimermedicinen kommer till Finland nästa år?

Alzheimers sjukdom är en förödande sjukdom som gradvis tar bort minnet och tankeförmågan. Även om det ännu inte finns något perfekt botemedel finns det ljus i slutet av tunneln vid horisonten. Den amerikanska läkemedelsmyndigheten FDA har godkänt ett nytt alzheimerläkemedel, Lecanemab, för tidig behandling av sjukdomen.

Lecanemab är ett så kallat sjukdomsmodifierande läkemedel som tar bort plack från hjärnan, så kallad beta-amyloid. Dessa plack har kopplats till utvecklingen av Alzheimers sjukdom. Även om läkemedlet ännu inte har visat sig förlänga livet på patienter eller bota sjukdomen, har det visat lovande resultat genom att bromsa sjukdomsförloppet.

Lecanemab har i kliniska

prövningar visat sig signifikant minska amyloida plack i hjärnan. Detta är ett viktigt steg framåt, eftersom tidigare studier har antytt att amyloida plack är en nyckelfaktor i patologi vid Alzheimers sjukdom. Även om Lecanemab är ett lovande läkemedel är det viktigt att komma ihåg att det ännu inte är allmänt tillgängligt. Läkemedlets säkerhet och effekt behöver fortfarande undersökas mer ingående. Dessutom kan priset vara högt till en början, vilket kan begränsa dess tillgänglighet.

I Finland förväntas lecanemab komma nästa år om det godkänns av den finska läkemedelsmyndigheten Fimea, men introduktionen av läkemedlet kommer att kräva noggrann utvärdering och ett tydligt urval av patienter.

Det är viktigt att betona att forskningen kring Alzheimers sjukdom pågår och att nya behandlingar utvecklas hela tiden. Lecanemab är ett av

de lovande alternativen, men det är ännu inte lösningen på alla problem för personer med Alzheimers sjukdom. Mer forskning och utveckling behövs för att beseгра Alzheimers en gång för alla.

Det finns dock anledning att hoppas att det i framtiden kommer att finnas möjlighet till effektivare behandlingar och till och med förebyggande av sjukdomen.

Obs:

Denna artikel är skriven på ett icke-tekniskt sätt och ersätter inte informationen från läkaren. Personer med Alzheimers sjukdom bör diskutera sina behandlingar med sin egen läkare.

PS

Europeiska läkemedelsverket har inte godkänt denna medicin och när den kommer till Finland är därmed helt öppet.

Linda Tigerstedt talade om ulcerös colit

En av sommarens sommarpratere i Radio Vega är Linda Tigerstedt som för något år sedan insjuknade i ulcerös colit, en tarmsjukdom som kom att förändra hennes liv.

Hon berättar ingående om hur det är att sitta på wc flera timmar per dag och hur man då gärna reserverar någon bra bok att läsa.

Varje år diagnostiseras omkring 3000 finländare med en tarmsjukdom. En av dem som insjuknat är Linda Tigerstedt. Som utbildad näringsrådgivare kan hon använda sig av sina egna erfarenheter i arbetet. Hon lyfter upp att vi äter för mycket processad mat, för mycket fet mat, för mycket rött kött, för mycket salt men också för mycket socker. Vi äter helt enkelt för mycket, men det vi får i oss är näringsfattigt. Vi behöver tillräckligt med protein, goda fetter, grönsaker och fibrer för att orka och må bra. Dessutom sitter vi för mycket stilla, säger Linda Tigerstedt.

RYSSLANDS ANFALLSKRIG MOT UKRAINA

Vi utvecklar vår segerplan i kommunikation med våra partners; Dessutom pågår arbetet med att förbereda det andra fredstoppmötet – tal av presidenten

18 oktober 2024 - 18:34

Jag önskar er hälsa, kära ukrainare!

Idag är jag redan i Kiev.

Vi arbetar med resultaten av våra förhandlingar, som omfattar möten i Europa och diskussioner med våra partner. Det blev ett samtal med president Biden. Vi förbereder oss för möten i Ukraina med den amerikanska gruppen av politiska och militära representanter.

Tidigare var våra representanter – generalstabschefen och vice premiärminister Stefanishyna – i Washington. Försvarsminister Umerov, utrikesminister Sybiha och överbefälhavare Syrskyj samarbetar med sina motsvarigheter i Europa. Vi utvecklar vår Segerplan i kommunikation med våra partners. Dessutom pågår arbetet med att förbereda det andra fredstoppmötet – diplomati i god tro. Vi

måste få ett slut på kriget Ukraina.

på ett sätt som garanterar Och en sak till.

säkerhet och fred för ukrainarna och hela Ukraina.

Relevanta möten kommer att hållas av chefen för mitt kansli Jermak och Ukrainas premiärminister Sjmyhal. Jag är tacksam mot varje ledare och varje stat som har anammat våra argument om säkerhet och är redo att hjälpa till på sätt som kan styra den nuvarande situationen mot fred.

I dag kom också en rapport från överbefälhavare Syrskyi. Det handlade om fronten. Det handlade om våra anvisningar. Det handlade om Kursk-operationen. Vi försvarar våra positioner. Ett möte hölls angående järnvägsdriften i Ukraina. Jag är tacksam mot alla som arbetar för företaget. Just nu håller Ukrzaliznytsia vårt land uppe i många avseenden. I dag levererade även vice premiärminister Fedorov en rapport – vi har några goda resultat. Och det är detta som betyder mest för Ukraina – att ha dagliga, veckovisa resultat för vår stat och vårt folk. Att hela tiden ha nytt stöd till vårt försvar. Och att få fler möjligheter att föra freden närmare. Ukraina måste vara en föregångare i alla situationer – erbjuda lösningar, föreslå vägar och styra arbetet så att alla partner drar nytta av samarbetet med

I dag vill jag tacka våra ukrainska brottsbekämpande tjänstemän, särskilt den nationella polisen, alla som arbetar för att säkerställa lag och ordning i Ukraina. Nästan varje vecka uppnår de resultat i kampen mot brott. Nyligen fick jag en rapport om en sådan operation – polisen arbetade från juni till oktober. 19 läkemedelslaboratorier eliminerades. Omsättningen var nästan 350 miljoner UAH per månad. Detta var en betydande, interregional kriminell verksamhet. Samma sak gäller för att bekämpa vapenhandel, olaglig vapenhandel och för att skydda vårt folk från andra former av brottslighet. Det är mycket viktigt att institutionerna arbetar för att garantera den inre säkerheten i Ukraina. Och jag tackar alla som verkligen är professionella i detta.

Ära åt Ukraina!

I dag vill jag tacka våra ukrainska brottsbekämpande tjänstemän, särskilt den nationella polisen, alla som arbetar för att säkerställa lag och ordning i Ukraina. Nästan varje vecka uppnår de resultat i kampen mot brott. Nyligen fick jag en rapport om en sådan operation – polisen arbetade från juni till oktober. 19 läkemedelslaboratorier eliminerades. Omsättningen var nästan 350 miljoner UAH per månad. Detta var en betydande, interregional kriminell verksamhet. Samma sak gäller för att bekämpa vapenhandel, olaglig vapenhandel och för att skydda vårt folk från andra former av brottslighet. Det är mycket viktigt att institutionerna arbetar för att garantera den inre säkerheten i Ukraina. Och jag tackar alla som verkligen är professionella i detta.

Ära åt Ukraina!

License: Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International. The use of any materials posted on the website is permitted provided you link to www.president.gov.ua regardless of full or partial use of materials.

RUSSIAN WAR AGAINST UKRAINE - DOCUMENTS

TASS a few days before the Russian invasion into Ukraine

TASS 20 Feb 2022, 22:56

Russia not invading Ukraine and has no such plans – Russian ambassador to US

The leadership of our country has repeatedly declared and continues to declare its readiness to continue solving outstanding problems through diplomacy, Anatoly Antonov said

Federation, the United States, or any other country is no exception. Russian troops are on our sovereign territory. We don't threaten anyone. Why do other countries try to dictate to us where can we deploy our troops and how many. I would like to emphasize once again that this is our own territory. Can one even imagine that Russia will demand the U.S. not to deploy its troops in Alaska or Florida? I am sure that such a requirement would be unacceptable for the United States.," he said.

WASHINGTON, February 20. /TASS/. Russia has no plans of any "invasion" of Ukraine and is not implementing it now, Russian Ambassador to the United States Anatoly Antonov said in an interview with CBS.

"There are no such plans," he said.

"The leadership of our country has repeatedly declared and continues to declare its readiness to continue solving outstanding problems through diplomacy. <...> Every state has the right to protect its territory and borders. The Russian

The interview was aired on CBS on Sunday. The transcript released later demonstrated that the TV company has abridged Antonov's answers. The interview was not aired live.

The West and Kiev have recently been echoing allegations about Russia's potential invasion of Ukraine. Kremlin Spokesman Dmitry Peskov castigated these claims as "empty and un-

We don't threaten anyone.

founded", serving as a ploy to escalate tensions

Ukraine would have serious consequences.

Peskov pointed out that Russia did not pose any threat whatsoever to anyone.

Peskov pointed out that Russia did not pose any threat whatsoever to anyone. However, Peskov did not rule out the possibility of provocations aimed at justifying such claims and warned that attempts to use military force to resolve the crisis in southeastern

=====
Comment:

"Peskov warned that attempts to use military force to resolve the crisis in southeastern Ukraine would have serious consequences."

Yes. He was perfectly right. It did have serious consequences. Above all for Russia.

Image: Lexica.art

RUSSIAN WAR AGAINST UKRAINE - DOCUMENTS

Parts of Putin's speech on February 24, 2022, the day when Russia attacked Ukraina

"It is not our plan to occupy the Ukrainian territory. We do not intend to impose anything on anyone by force"

I consider it necessary today to speak again about the tragic events in Donbass and the key aspects of ensuring the security of Russia.

I will begin with what I said in my address on February 21, 2022. I spoke about our biggest concerns and worries, and about the fundamental threats which irresponsible Western politicians created for Russia consistently, rudely and unceremoniously from year to year. I am referring to the eastward expansion of NATO, which is moving its military infrastructure ever closer to the Russian border.

It is a fact that over the past 30 years we have been patiently trying to come to an agreement with the leading NATO countries regarding the principles of equal and indivisible security in Europe. In response to our proposals, we invariably faced either cynical deception and lies or attempts at pressure and blackmail, while the North Atlantic alliance continued to expand despite our protests and concerns. Its military machine is moving and, as I said, is approaching our very border.

In December 2021, we made yet another attempt to reach agreement with the United States and its allies on the principles of European security and NATO's non-expansion. Our efforts were in vain. The United States has not changed its position. It does not believe it necessary to agree with Russia on a matter that is critical for us. The United States is pursuing its own objectives, while neglecting our interests.

In 1940 and early 1941 the Soviet Union went to great lengths to prevent war

Of course, this situation begs a question: what next, what are we to expect? If history is any guide, we know that in 1940 and early 1941 the Soviet Union went to great lengths to prevent war or at least delay its outbreak. To this end, the USSR sought not to provoke the potential aggressor until the very end by refraining or postponing the most urgent and obvious preparations it had to make to defend itself from an imminent attack. When it finally acted, it was too late.

As a result, the country was not prepared to counter the invasion by Nazi Germany, which attacked our Motherland on June 22, 1941, without declaring war. The country stopped the enemy and went on to defeat it, but this came at a tremendous cost. The attempt to appease the aggressor ahead of the Great Patriotic War proved to be a mistake which came at a high cost for our people. In the first months after the hostilities broke out, we lost vast territories of strategic importance, as well as millions of lives. We will not make this mistake the second time. We have no right to do so.

We had to stop that atrocity, that genocide of the millions of people

As I said in my previous address, you cannot look without compassion at what is happening there. It became impossible to tolerate it. We had to stop that atrocity, that genocide of the millions of people who live there and who pinned their hopes on Russia, on all of us. It is their aspirations, the feelings and pain of these people that were the main motivating force behind our decision to recognise the independence of the Donbass people's republics.

In this context, in accordance with Article 51 (Chapter VII) of the UN Charter, with permission of Russia's Federation Council, and in execution of the treaties of friendship and mutual assistance with the Donetsk People's Republic and the Lugansk People's Republic, ratified by the Federal Assembly on February 22, I made a decision to carry out a special military operation.

To protect people who, for eight years now, have been facing humiliation and genocide

The purpose of this operation is to protect people who, for eight years now, have been facing humiliation and genocide perpetrated by the Kiev regime. To this end, we will seek to demilitarise and denazify Ukraine, as well as bring to trial those who perpetrated numerous bloody crimes against civilians, including against citizens of the Russian Federation.

It is not our plan to occupy the Ukrainian territory

It is not our plan to occupy the Ukrainian territory. We do not intend to impose anything on anyone by force.

We will seek to demilitarize

and denazify Ukraine

To this end, we will seek to demilitarize and denazify Ukraine, as well as bring to trial those who perpetrated numerous bloody crimes against civilians, including against citizens of the Russian Federation.

I would also like to address the military personnel of the Ukrainian Armed Forces.

Comrade officers,

I urge you to refuse to carry out their criminal orders. I urge you to immediately lay down arms and go home. I will explain what this means: the military personnel of the Ukrainian army who do this will be able to freely leave the zone of hostilities and return to their families.

I want to emphasise again that all responsibility for the possible bloodshed will lie fully and wholly with the ruling Ukrainian regime.

Russia will respond immediately, and the consequences will be such as you have never seen in your entire history

I would now like to say something very important for those who may be tempted to interfere in these developments from the outside. No matter who tries to stand in our way or all the more so create threats for our country and our people, they must know that Russia will respond immediately, and the consequences will be such as you have never seen in your entire history. No matter how the events unfold, we are ready. All the necessary decisions in this regard have been taken. I hope that my words will be heard.

RUSSIAN WAR AGAINST UKRAINE - DOCUMENTS

The advance of Russia and the new world

Here are parts of an article published by Ria Novosti (a Russian news agency surely never publishing anything without Kreml's permission") on February 26, 2022, two days after the start of the Russian military operation in Ukraine.

Two days after the start of the war - and Ria Novosti is declaring the victory over Ukraine. "Now this problem is gone - Ukraine has returned to Russia."

This article is also proof that the goal of Russia's war of aggression was to conquer all of Ukraine, incorporate it into Russia, and recreate the former Soviet Union. "Russia is restoring its unity - the tragedy of 1991, this terrible catastrophe of our history, its unnatural dislocation, has been overcome."

"Russia is returning."

"A new world is being born before our eyes. Russia's military operation in Ukraine has opened a new era - in three dimensions at once. And of course, in the fourth, domestic Russian one. Here a new period begins both in ideology and in the very model of our socio-economic system - but this is worth discussing separately a little later.

Russia is restoring its unity - the tragedy of 1991, this terrible catastrophe of our history, its unnatural dislocation, has been overcome. Yes, at a great cost, yes, through the tragic events of a de facto civil war, because now brothers, divided by their belonging to the Russian and Ukrainian armies, are still shooting at each other - but Ukraine as anti-Russia will no longer exist. Russia is restoring its historical completeness, gathering the Russian world, the Russian people together - in all its totality of Great Russians, Belarusians and Little Russians. If we had refused this, had allowed the temporary division to become entrenched for centuries, then we would not only have betrayed the memory of our ancestors, but would also have been cursed by our descendants - for allowing the disintegration of the Russian land.

Vladimir Putin has taken upon himself - without a drop of ex-

aggeration - historical responsibility, deciding not to leave the solution of the Ukrainian question to future generations.

After all, the need to solve it would always remain the main problem for Russia - for two key reasons. And the issue of national security, that is, the creation of an anti-Russia and an outpost for the West to put pressure on us from Ukraine, is only the second most important of them.

The first would always remain the complex of a divided people, the complex of national humiliation - when the Russian house first lost part of its foundation (Kyiv), and then was forced to come to terms with the existence of two states, not one, but two peoples. That is, either to renounce its history, agreeing with the crazy versions that "only Ukraine is the real Rus'", or helplessly gnash its teeth, remembering the times when "we lost Ukraine". Returning Ukraine, that is, turning it back to Russia, would be more and more difficult with each decade - the recoding, de-Russification of Russians and setting Little Russians-Ukrainians against Russians would gain momentum. And in the case of the consolidation of complete geopolitical and military control

of the West over Ukraine, its return to Russia would beco-

me completely impossible - it would be necessary to fight for it with the Atlantic bloc.

Now this problem is gone - Ukraine has returned to Russia. This does not mean that its statehood will be liquidated, but it will be restructured, re-established and returned to its natural state of being part of the Russian world. Within what borders, in what form will the union with Russia be secured (through the CSTO and the Eurasian Union or the Union State of Russia and Belarus)? This will be decided after the period in the history of Ukraine as anti-Russia is put to rest. In any case, the period of the split of the Russian people is ending.

And here begins the second dimension of the coming new era - it concerns relations between Russia and the West. Not even Russia, but the Russian world, that is, three states, Russia, Belarus and Ukraine, acting in geopolitical terms as a single whole. These relations have entered a new stage - the West sees Russia returning to its historical borders in Europe. And it loudly resents this, although deep down it must admit to itself that it could not have been otherwise.

Did anyone in the old European capitals, in Paris and

Berlin, seriously believe that Moscow would abandon Kiev? That the Russians would forever be a divided people? And at the same time, when Europe is uniting, when the German and French elites are trying to wrest control over European integration from the Anglo-Saxons and assemble a united Europe? Forgetting that the unification of Europe became possible only thanks to the unification of Germany, which happened by Russian good will (even if not very smart). To then set their sights on Russian lands is the height of not even ingratitude, but geopolitical stupidity. The West as a whole, and even more so Europe separately, did not have the strength to keep Ukraine in its sphere of influence, much less take it for itself. Not to understand this, one would have to be a geopolitical fool.

More precisely, there was only one option: to bet on the further collapse of Russia, that is, the Russian Federation. But the fact that it did not work should have become clear twenty years ago. And already fifteen years ago, after Putin's Munich speech, even the deaf could hear - Russia is returning."

RUSSIAN WAR AGAINST UKRAINE - DOCUMENTS

What Russia Should Do with Ukraine

Published by Ria Novosti 09:15 04.04.2022

If Russia were to win the war of aggression against Ukraine and take control of the entire country, this would not mean an end to the suffering of the people of Ukraine, on the contrary, it would be the beginning of a new severe suffering for the next 25 years. This article, published in April 2022 by Ria Novosti, the state and state-controlled news agency that never publishes anything without the Kremlin's permission, shows the fate that Ukraine would be deprived of after a defeat.

Here are some important parts of this article.

RIA Novosti columnist Timofey Sergeytsev shared his thoughts on what the denazification of Ukraine implies and why it is needed. "RIA Novosti columnist Timofey Sergeytsev shared his thoughts on what the denazification of Ukraine implies and why it is needed."

A significant part of the people are Nazis

"Denazification is necessary when a significant part of the people - most likely, its majority - is drawn into the Nazi regime's policy. That is, when the hypothesis "the people are good - the government is bad" does not work. Recognition of this fact is the basis of the policy of denazification, all its measures, and the fact itself is its subject."

"Nazis who have taken up arms must be destroyed on the battlefield to the maximum extent possible.

No significant distinction should be made between the Ukrainian Armed Forces and the so-called national battalions, as well as the territorial defense that has joined these two types of military formations. All of them are equally involved in extreme cruelty towards the civilian population, equally guilty of the genocide of the Russian people, and do not

comply with the laws and customs of war. War criminals and active Nazis must be punished in an exemplary and demonstrative manner. Total lustration must be carried out."

A significant part of the masses are also guilty

"However, in addition to the top, a significant part of the masses, who are passive Nazis, accomplices of Nazism, are also guilty.

The further denazification of this mass of the population consists of re-education, which is achieved by ideological repression (suppression) of Nazi attitudes and strict censorship: not only in the political sphere, but also necessarily in the sphere of culture and education."

"The period of denazification cannot be shorter than one generation, which must be born, grow up and reach maturity under the conditions of denazification."

"In this case, the necessary initial steps of denazification can be defined as liquidation of armed Nazi

formations (which are understood to mean any armed formations of Ukraine, including the Armed Forces of Ukraine), as well as the military, information, and educational infrastructure that ensures their activity;

the formation of organs of popular self-government and militia (defense and law enforcement) of liberated territories, protecting the population from the terror of underground Nazi groups;

installation of the Russian information space;

confiscation of educational materials and prohibition of educational programs at all levels that contain Nazi ideological principles;

mass investigative actions to establish personal responsibility for war crimes, crimes against humanity, the dissemination of Nazi ideology and support for the Nazi regime;"

Forced labor as punishment for Nazi activities (from among those to whom the death penalty or imprisonment will not be applied)

"lustration, publication of the names of accomplices of the Nazi regime, their forced labor to restore the destroyed infrastructure as punishment for Nazi activities (from among those to whom the death penalty or imprisonment will not be applied);

the adoption at the local level, under the supervision of Russia, of primary normative acts of denazification "from below", the prohibition of all types and forms of the revival of Nazi ideology;

the establishment of memorials, commemorative signs, and monuments to the victims of Ukrainian Nazism, perpetuating the memory of the heroes of the fight against it;

inclusion of a set of anti-fascist and denazification norms in the constitutions of the new people's republics;"

This will go on for 25 years

"creation of permanent denazification bodies for a period of 25 years."

RUSSIAN WAR AGAINST UKRAINE - DOCUMENTS

Dmitry Medvedev's Rhetoric on Ukraine: A Glimpse into His Language and Ideology

Dmitry Medvedev, the former President of Russia and current Deputy Chairman of the Security Council, has once again attracted attention with a provocative and incendiary statement about the ongoing conflict in Ukraine. On August 30, Medvedev posted a message on Telegram that stands out for its harsh language and extreme accusations, revealing the extent to which Russian political discourse has escalated in recent years.

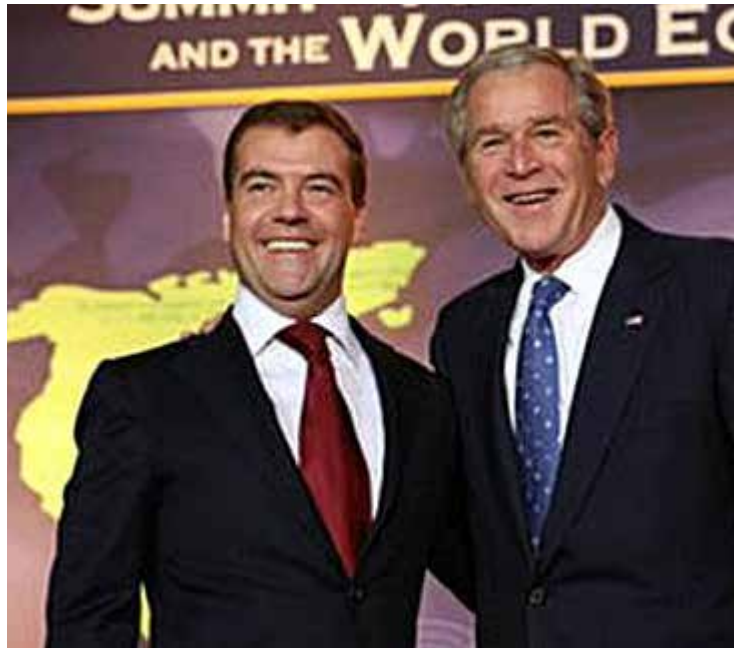
In his post, Medvedev launches into a tirade against the Ukrainian government and its Western allies, labeling them with a string of derogatory terms. He refers to Ukrainian leaders as "Kyiv neo-Nazis" and claims that they are "desperately supported" by what he describes as "rabid animals who guard the Western world today." These comments not only reflect a starkly hostile stance but also employ dehumanizing language, a tactic often used to demonize opponents and justify aggressive actions.

Medvedev goes on to make sweeping accusations about the motivations behind Ukraine's efforts to regain control over the Donbass region. He asserts that the Ukrainian leadership is driven solely by a desire for money, claiming, "The reason is banal: they need money. Cash - or money, in other words." According to Medvedev, this financial desperation stems from the alleged corruption and economic mismanagement by President

Zelensky's administration, which he describes as a "criminal clique" that has led Ukraine to "disaster."

One of the most striking elements of Medvedev's message is his use of grotesque metaphors and insults to describe both Ukrainian and Western figures. For instance, he refers to U.S. President Joe Biden's administration as "Biden's half-dead dog" and dismisses other Western leaders as "insignificant homunculi standing by a stinking trough in the so-called Baltics." Such language is unusually coarse for a former head of state, suggesting a deliberate attempt to provoke and appeal to a specific audience that resonates with such rhetoric.

Medvedev also delves into the economic aspects of the conflict, specifically focusing on Ukraine's mineral resources. He argues that Western countries are primarily interested in Ukraine because of its vast mineral wealth, particularly in the Donbass region. He notes, "according to open sources, the total value of Ukraine's mineral resource base is estimated at almost \$14.8 trillion," with a significant portion located in regions that are now controlled by Russia. This framing suggests that Medvedev views the conflict as not just a geopolitical struggle but also a resource war, with the West exploiting Ukraine for its natural riches.

Dmitry Medvedev and George W. Bush

In a particularly alarming section of his post, Medvedev accuses Western powers of having no regard for Ukrainian lives, claiming they are pushing for a war "to the last Ukrainian" in order to gain access to these resources. He writes, "The lives of ordinary Ukrainians do not matter. That is the entire cynical interest of the green meat and hairy dung flies from the Anglo-Saxon world." This vivid and repugnant imagery serves to further dehumanize both Western leaders and the Ukrainian people, painting them as mere pawns in a larger, malevolent scheme.

Medvedev's rhetoric culminates in a grim prediction for Ukraine's future, suggesting that the country is on the brink of "rapid decomposition and inevitable collapse." He argues that with much of its resource base now under Russian control, Ukraine

has little left to sustain itself and will soon face economic ruin. This apocalyptic vision is presented with a sense of satisfaction, as Medvedev concludes that the "resource base illegally obtained by Bandera's creatures at the end of the 20th century has returned to their native country."

Overall, Medvedev's Telegram post is a stark example of how the conflict in Ukraine is being framed within Russian political discourse. The use of inflammatory language, dehumanizing metaphors, and extreme accusations reflects not only the depth of hostility but also a deliberate strategy to vilify opponents and justify Russia's actions. For a former president of a global power, such rhetoric is both surprising and unsettling, highlighting the extent to which the norms of political communication have shifted in the current geopolitical climate.

KÅSERI

Kåseri: Jordgolv vs. betong – en oväntad hälsofråga?

Vi har länge sett betonggolv som ett tecken på modernitet och hygien. Men vad händer om den gamla sanningen om att jordgolv är ohälsosamma inte stämmer?

En pågående studie i Bangladesh utmanar nu våra fördomar om golvens roll för vår hälsa.

Studens officiella namn är ”Cement floors and child health (CRADLE): a randomized trial in rural Bangladesh” och den hittas på nätet. Studien leds av Jade Benjamin-Chung, en forskare på Stanfords universitet i USA.

Forskarna i Bangladesh jämför nu om små barn i hus med jordgolv får fler tarminfektioner än barn i hus med betonggolv. Resultatet av studien kan få stora konsekvenser, inte bara för utvecklingsländer, utan även för våra egna hemmiljöer.

Tänk om det visar sig att jordgolv, med sina naturliga material, faktiskt kan ha en positiv inverkan på vår hälsa? Kanske kan jordgolv bidra till en mer balanserad mikrobiom, det vill säga de miljarder bakterier som lever i och på oss. Det finns ju en växande forskning som

visar att vår tarmflora har en avgörande roll för vår hälsa.

Om studien i Bangladesh visar att jordgolv kan vara hälsosammare, vad betyder det för oss här i våra nordiska länder? Ska vi börja

av andra kulturer där jordgolv är en naturlig del av boendet. Kanske kan vi hitta sätt att kombinera moderna bekvämligheter med mer naturliga material.

Det är viktigt att komma ihåg att en enda studie inte ger hela sanningen. Men den kan tända en gnista till nya tankar och diskussioner. Kanske är det dags att ifrågasätta några av våra in-vanda föreställningar om vad som är hygieniskt och hälsosamt.

Så, medan vi väntar på resultaten från Bangladesh, kan vi fundera på följande frågor:

- Vilka fördelar och nackdelar ser vi med jordgolv och betonggolv?
- Hur kan vi skapa bostäder som både är hälsosamma och bekväma?
- Hur kan vi balansera våra behov av modernitet och kontakt med naturen?

Oavsett vad resultatet av studien blir, så kan den bidra till en viktig diskussion om vår livs-miljö och vår hälsa. Kanske är det dags att se på våra hem med nya ögon och upptäcka nya sätt att leva mer hållbart och hälsosamt.

Kanske kan vi inspireras

ASTRONOMI

Nästa år blir solen och månen mörka - som alltid

Även nästa år kommer det att vara regelbunden aktivitet på himlen igen. Solen och månen gör vad de har gjort i miljarder år – blir mörkare. Dessa himmelska händelser har alltid väckt förundran och till och med räds-la hos människor, men idag vet vi att de bara är fenomen enligt naturlagarna.

Datum för månförmörkelse: En partiell månförmörkelse kommer att äga rum den 25 mars 2024, och en partiell månförmörkelse förväntas också den 17 september 2024, båda synliga från Finland. En total solförmörkelse kommer att ses runt om i världen den 8 april 2024; Den syns dock inte i Finland. Båda månförmörkelserna kommer därför att

vara synliga i Finland, vilket ger utmärkta observationsmöjligheter.

Man skall aldrig se direkt mot solen utan skydd, eftersom detta kan skada ögonen permanent.

Sol- och månförmörkelser är som universums egen lilla teaterföreställning. Vid en solförmörkelse passerar månen mellan jorden och solen och skuggar solens ljus. Vid en månförmörkelse, å andra sidan, passerar jorden mellan solen och månen och kastar sin skugga på månen. Dessa evenemang kan ses i olika delar av världen varje år, ibland flera gånger.

Även om förmörkelser är återkommande händelser är de aldrig exakt likadana. Variabiliteten, synfältet och till och med färgen på förmörkelser kan variera. Till exempel kan solförmörkelser vara par-

tiella eller totala, och månförmörkelser kan vara rödaktiga när solljuset bryts genom jordens atmosfär.

Idag har vi exakta datorprogram som gör det möjligt för oss att förutsäga framtida förmörkelser årtionden i förväg. Detta är ett stort steg framåt jämfört med forntida folk, som ofta tolkade förmörkelser som tecken på vrede från gudarna.

Men varför är vi då fortfarande fascinerade av de förändringar som sker på himlen? Kanske är det för att solförmörkelser påminner oss om vår egen litenhet och att vi är en del av något mycket större. Eller kanske är det bara den där fantastiska känslan av att se himlen förändras på ett ögonblick.

Oavsett anledning är det säkert att nästa års förmörkelser återigen kommer att väcka människors nyfikenhet och beundran. Att följa dem är ett bra sätt att påminna dig själv om vilken underbar och

mångsidig värld som omger oss.

Vad händer härnäst?

Om du är intresserad av att följa nästa års förmörkelser bör du kolla in dina lokala astronomiska sällskap eller webbplats. Här hittar du mer detaljerad information om när och var förmörkelserna kommer att synas. Du kan också skaffa dig ett litet teleskop eller en kikare för att observera händelser på himlen på närmare håll.

Kom ihåg: Förmörkelser bör aldrig ses direkt mot solen, eftersom detta kan skada ögonen permanent. Använd alltid lämpliga skyddsglasögon eller annan skyddsutrustning.

Så även nästa år kommer det att vara regelbunden aktivitet i luften igen. Solen och månen blir mörkare, som de alltid har varit. Dessa himmelska händelser är ett utmärkt tillfälle att stanna upp ett ögonblick och beundra universums skönhet.

AI-genererade poddar: En ny era för ljudinnehåll med NotebookLM

I den snabbt föränderliga världen av digitala medier fortsätter artificiell intelligens (AI) att tänja på gränserna och omforma branscher samt omdefiniera kreativa processer. En av de mest banbrytande utvecklingarna är Googles NotebookLM, en avancerad språkteknologi med potential att revolutionera podcastvärlden.

Med sin förmåga att skapa ljudinnehåll av mänsklig kvalitet öppnar NotebookLM upp nya och spännande möjligheter inom AI-drivna berättelser, utbildning och underhållning.

Framväxten av AI-genererade poddar

Podcastbranschen växer i en rasande takt, och innehållsskapare samt medie företag letar ständigt efter innovativa verktyg för att effektivisera produktionen och stärka kreativiteten. NotebookLM, som först fick uppmärksamhet för sin förmåga att generera högkvalitativa texter, har nu tagit steget in i ljudinnehållet. Denna banbrytande teknik kan producera poddar

som är nästan omöjliga att skilja från de som skapats av mänskliga programledare, vilket skapar nya möjligheter för framtiden.

Det som gör NotebookLM-genererade poddar så attraktiva är flera unika funktioner som skiljer dem från traditionella poddar:

Naturligt ljudande röst: NotebookLM kan generera ljudinnehåll med en röst som efterliknar den naturliga rytmen och tonen i mänskligt tal. Detta gör att lyssnaren får en smidig upplevelse där det är svårt att avgöra om podden är AI-genererad.

Mångsidiga ämnen: Oavsett om det handlar om nyheter, aktuella händelser eller lättsamma berättelser, kan NotebookLM hantera en mängd olika ämnen. Dess flexibilitet gör det till ett idealiskt verktyg för innehållsskapare som vill utforska olika genrer utan tidskrävande produktion.

Anpassningsbara format: Modellen kan generera poddar i olika format, inklusive monologer, intervjuer och paneldiskussioner. Denna flexibilitet gör att skapare kan experimentera med olika stilar och tillgodose sina lyssnares specifika preferenser.

Realtidsgenerering: En av de mest imponerande funktionerna hos NotebookLM är förmågan att generera innehåll i realtid. Detta gör det möjligt att skapa on-demand poddar som snabbt kan anpassas efter händelser i realtid, till exempel nyhetsrapporter eller livekommentarer.

Potentiella användningsområden i olika branscher

Möjligheterna för NotebookLM-poddar är enorma, och de har potential att förändra hur information konsumeras i flera olika sektorer:

Nyheter och aktuella händelser: Journalister och medieföretag kan använda NotebookLM för att skapa engagerande och aktuella nyhetspoddar. AI förmåga att snabbt sammanfatta information säkerställer att lyssnarna alltid hålls uppdaterade med det senaste.

Utbildning: Utbildningspoddar har blivit ett populärt sätt att tillgängliggöra lärande, och NotebookLM kan förbättra detta ytterligare. AI kan skapa informativa poddar om ett brett spektrum av ämnen, från historia och vetenskap till språkinläring, och göra utbildning mer intressant

och anpassningsbar.

Underhållning: AI-genererade poddar kan underhålla lyssnare med berättelser, skämt och kreativa narrativ. Modellen kan generera handlingar, karaktärer och dialoger, vilket skapar o begränsade möjligheter inom underhållningsvärlden.

Personligt innehåll: Genom att analysera lyssnarpreferenser kan NotebookLM anpassa poddar för att matcha individuella intressen. Oavsett om en lyssnare föredrar djupgående politiska analyser eller avslappnade samtal, kan AI skapa innehåll som passar.

Etiska överväganden och utmaningar

Trots de många fördelarna med NotebookLM-poddar väcker tekniken viktiga etiska frågor. Den snabba utvecklingen av AI-genererat innehåll har skapat oro kring noggrannheten och trovärdigheten i den information som sprids. Framför allt finns det en risk för desinformation och att mänskliga skapare kan konkurreras ut.

Skaparna bakom NotebookLM erkänner dessa utmaningar och betonar vikten av ansvarsfull användning. När AI-genererat innehåll fortsätter att

utvecklas, kommer det vara avgörande att skapa riktlinjer och regler som garanterar transparens och ansvar i innehållsskapandet. Det är viktigt att bevara både informationens integritet och människors kreativa bidrag.

Därtill får den potentiella påverkan på arbetsmarknaden inom media och kreativa sektorer inte ignoreras. I takt med att AI tar över fler uppgifter som traditionellt utförts av människor kan det leda till förändringar på arbetsmarknaden. Samtidigt kan AI fungera som ett verktyg för att stödja mänsklig kreativitet genom att ta över repetitiva eller

tidskrävande arbetsuppgifter.

Framtiden för podcasting med AI

NotebookLM-poddar representerar en ny gräns inom digitalt ljudinnehåll. Med förmågan att generera högkvalitativa, engagerande och mångsidiga poddar kan denna AI-teknologi forma framtiden för mediakonsumtion på ett avgörande sätt. Som med alla tekniska framsteg är det viktigt att hitta en balans mellan att omfamna innovation och samtidigt ta hänsyn till de bredare sociala och etiska konsekvenserna.

Allt eftersom AI blir en allt större del av vår vardag erbjuder NotebookLM innehållsskapare en möjlighet att tänja på gränserna för kreativitet och effektivitet. Oavsett om det gäller utbildningsmaterial, nyhetsrapportering eller underhållning, har AI-genererade poddar potential att nå nya publikgrupper och ge en ny dimension till innehållsskapandet.

Så här skapar du din egen podcast med NotebookLM: En steg-för-steg-guide

För de som vill utforska denna nya teknik är det enkelt att skapa en podcast med NotebookLM. Här är en steg-för-steg-guide för att komma igång:

Definiera ditt koncept: Börja med att bestämma ämnet, målgruppen och formatet för din podcast. Oavsett om det är ett samtalsformat eller en berättelsebaserad podd, kommer en tydlig vision hjälpa dig att styra innehållsgenereringen.

Skapa ett manus: Använd NotebookLM för att skapa ett manus eller en disposition. Genom att ge AI

specifika uppmaningar eller frågor kan du styra innehållet och säkerställa att det överensstämmer med dina mål.

Justera och redigera: Efter att manuset har genererats, granska det och gör eventuella ändringar. Här kan du lägga till din egen personliga touch eller finjustera innehållet för att se till att det passar din publik.

Konvertera till ljud: Använd ett text-till-tal-verktyg för att omvandla manuset till ljud. NotebookLM kan även ge förslag på röster som passar tonen och stilen i din podcast.

Lägg till ljudeffekter: För att förbättra lyssningsupplevelsen, överväg att lägga till musik, ljudeffekter eller övergångar som ger ditt innehåll djup och dynamik.

Publicera och distribuera: När din podcast är färdig kan du distribuera den på plattformar som Apple Podcasts, Spotify eller Google Podcasts för att nå en bredare publik.

När NotebookLM fortsätter att utvecklas erbjuder den spännande möjligheter för podcastskapare att ta sina idéer till nya höjder. Framtiden för podcasting är här – och den drivs av AI.

Aria: Operans generativa AI-revolution

Opera, den berömda webbläsaren, har gjort vågor i teknikvärlden med sin banbrytande generativa AI, Aria.

Detta kraftfulla verktyg är utformat för att förbättra användarupplevelser, effektivisera uppgifter och tillhandahålla innovativa lösningar. Men hur står sig Aria mot andra AI-modeller, som Gemini?

Viktiga skillnader mellan Aria och Gemini.

Även om både Aria och Gemini är generativa AI-modeller har de olika egenskaper som skiljer dem åt:

Fokus och integration: Aria är speciellt anpassat för att förbättra Operas webbläsarupplevelse. Den är djupt integrerad i webbläsarens funktioner och ger hjälp och förslag i realtid för

olika uppgifter. Gemini, å andra sidan, är en mer allmän AI-modell som kan tillämpas på ett bredare spektrum av applikationer. Kontextuell förståelse:

Aria utmärker sig när det gäller att förstå sammanhanget för användarfrågor i surfmiljön. Den kan utnyttja information från den aktuella webbsidan, sökhistoriken och användarprensens för att ge mycket relevanta och skraddarsydda svar. Tvillingarna, även om de också kan förstå sammanhang, kanske inte är lika djupt integrerade med en specifik applikation som Opera.

Integritet och säkerhet:

Opera har betonat integritet och säkerhet som kärnprinciper i utvecklingen av Aria. AI-modellen är utformad för att hantera användardata på ett ansvarsfullt sätt och skydda känslig information. Även

om Tvillingarna också prioriterar integritet, kan dess allmänna karaktär kräva ytterligare överväganden när den används i specifika sammanhang.

Arias unika möjligheter

Aria erbjuder en rad imponerande funktioner som gör det till ett värdefullt verktyg för användare:

Sammanfattning: Aria kan snabbt sammanfatta komplexa artiklar, webbsidor eller dokument, vilket sparar tid och ansträngning för användarna.

Översättning: Den kan översätta text mellan olika språk, vilket underlättar kommunikation och tillgång till information.

Kreativt skrivande: Aria kan hjälpa till med kreativa skrivuppgifter, som att generera idéer, skriva konturer eller till och med komponera hela stycken.

Kodgenerering: För ut-

vecklare kan Aria hjälpa till att skriva kodavsnitt eller hela program, vilket ökar produktiviteten och minskar fel.

Framtiden för Aria och generativ AI

I takt med att AI-tekniken fortsätter att utvecklas kan vi förvänta oss att Aria och andra generativa AI-modeller blir ännu mer sofistikerade och mångsidiga. Operas engagemang för innovation säkerställer att Aria kommer att förbli i framkant inom detta spännande område och erbjuda användarna nya och spännande sätt att interagera med den digitala världen.

Den bästa AI:n är ännu inte nominerad

I den snabbt utvecklade världen av artificiell intelligens har några modeller framträtt som frontlöpare i kampen om att skapa den mest kapabla och mångsidiga AI-assistenten. GPT-3.5, GPT-4, Gemini Pro, Monica och Claude 3.5 tävlar alla om toppositionen, var och en med sina egna styrkor och svagheter.

Medan AI-industrin fortsätter att avancera i halsbrytande fart förblir frågan om

vilken modell som regerar högst öppen för debatt.

GPT-3.5 och GPT-4, utvecklade av OpenAI, har väckt betydande uppmärksamhet för sina imponerande förmågor inom naturlig språkbehandling. GPT-3.5 erbjuder en bra balans mellan prestanda och kostnadseffektivitet, vilket gör den tillgänglig för ett bredare spektrum av användare. GPT-4, å andra sidan, skryter med förbättrade resonemangsförmågor och bättre kontextförståelse, men kommer med en högre pris-lapp.

Googles Gemini Pro har trätt in i striden med lovan- de multimodala förmågor,

kapabel att bearbeta och generera både text och bilder. Den- na mångsidighet ger den en fördel i vissa applikationer, särskilt de som kräver visuell förståelse tillsammans med språkbearbetning.

Monica, en mindre känd konkurrent, har skapat sig en nisch med sitt fokus på emotionell intelligens och empati i konversationer. Även om den kanske inte matchar den råa bearbetningskraften hos vissa konkurrenter, särskiljer dess förmåga att engagera sig i mer nyanserade, emotionellt medvetna dialoger den från mängden.

Claude 3.5, utvecklad av Anthropic, har fått erkännande för sin starka betoning på säkerhet och etiska överväganden. Med inbyggda skyddsmekanismer och ett åtagande om ansvarsfull AI-utveckling tilltalar Claude 3.5 användare som prioriterar pålitlighet och etisk inriktning i sina AI-interaktioner.

Medan dessa modeller fortsätter att utvecklas, förändras deras relativa styrkor och svagheter. GPT-4.0, till exempel, lovar ännu större förmågor än sin föregångare, men detaljer förblir knapphändiga. Den snabba utvecklingstakten innebär att dagens leda-

re kan bli omsprungna av morgondagens innovation. Varje modell presenterar sin egen uppsättning fördelar och nackdelar. Medan vissa utmärker sig i rå bearbetningskraft och kunskapsbredd, lyser andra i specifika domäner eller i sitt tillvägagångssätt för användarinteraktion. Den "bästa" AI:n beror i slutändan på de specifika behoven och värdena hos användaren eller organisationen som implementerar den. När forskare pressar gränserna för vad som är möjligt inom AI kan vi förvänta oss att se ännu kraftfullare och mer sofistikerade modeller dyka upp. Konkurrensen mellan dessa AI-gigant-er driver innovation, och pushar var och en att förbättra och differentiera sig från mängden.

För närvarande förblir kronan som "bästa AI" oerövrade, där varje modell erbjuder sitt eget unika bidrag till fältet. När dessa teknologier fortsätter att avancera kommer användare och utvecklare alike behöva noggrant överväga sina specifika krav och etiska överväganden när de väljer en AI-modell.

AI-landskapet är långt ifrån fastställt, och det bästa kan faktiskt ännu vara på väg. När vi står på tröskeln till ännu större genombrott inom artificiell intelligens är en sak säker: kampen om att skapa den ultimata AI-assistenten är långt ifrån över.

20 vardagliga förkortningar du behöver känna till (och kanske några du knappast behöver)

Förkortningar finns överallt nuförtiden. Från sms-akronymer till teknisk jargong, de praktiska kombinationerna på 3 bokstäver (och ibland längre) kan vara förvirrande om du inte är insatt. Men frukta inte, andra förkortningsäventyrare! Den här artikeln kommer att utrusta dig med kunskapen att dechifrera 20 av de vanligaste förkortningarna du kommer att stöta på i vardagen.

LOL: Laughing Out Loud, Lots of Laugh, ljudligt skarr, mycket skratt (Den här kan redan vara en klassiker för många!)
 BRB: Be Right Back (Perfekt för en snabb toalettpaus under en pratstund)
 OMG: Oh My God, »Herre Gud!« (Uttrycker förvåning eller starka känslor)
 IMHO: In my humble opinion, I min ödmjuka åsikt (Ett sätt att inleda din åsikt

artigt)

**** ASAP:**** Så snart som möjligt (Tänder en eld under någon... snyggt)

FYI: For Your Information, För din information (En heads-up för någon)

ETA: Estimated time of arrival, Beräknad ankomsttid (Låter dig veta när du kan förvänta dig någon)

OSA: Vänligen svara (formell begäran om svar på en inbjudan)

PDF: Portable Document Format (Ett vanligt filformat för dokument)

JPG: Joint Photographic Experts Group (Ett populärt bildfilformat)

GIF: Graphics Interchange Format (Ett annat bildformat, känt för animationer)

TIFF: Tagged Image File Format (används för bilder av hög kvalitet)

WWW: World Wide Web (Grunden till det internet vi känner till)

HTTP: Hypertext Transfer Protocol (Språket som webbsidor använder för att

prata)

GPS: Global Positioning System (Hjälper dig att navigera i världen)

Bankomat: Uttagsautomat (din vänliga lokala bankomat)

DIY: Gör det själv (för de händiga människorna där ute)

VIP: Mycket viktig person (Någon som får specialbehandling)

TBA: Kommer att meddelas (Håll ögonen öppna för mer information)

TBD: Att vara bestämd (Vi håller fortfarande på att ta reda på saker)

Det här är bara ett smakprov på förkortningsvärlden, men med dessa 20 under

bältet är du på god väg att dechifrera det vardagliga språket, från avslappnade

texter till tekniska dokument. Så nästa gång du ser en förkortning som får dig

att klika dig i huvudet, kom ihåg den här listan och fortsätt att utforska den un-

derbara världen av stenografisk kommunikation!

Wasa Dagblad

En modern tidning med en layout med drag av 1870-talets press. På den tiden hade tidningar bara 4-8 sidor. Mycket text, men inga bilder alls, så det är mycket att läsa på några sidor.

Tidningen innehåller citat från gamla dagstidningar hämtade från Riksarkivet (digi.kansalliskirjasto.fi). GPT3, Gemini och Monica gör en del av det rutinmässiga redigeringsarbetet, t.ex. översättning, korrekturläsning och skrivande av korta notiser. Alla texter har granskats av journalister och redaktionen ansvarar för texternas innehåll.

Wasa Dagblad är en publikation av dagstidningstyp som än så länge utkommer på söndagsmorgnar. Men vårt mål är att den ska komma ut varje morgon i framtiden.

Tidningen finns tillgänglig gratis på nätet.

Läsarnas texter är välkomna! Tidningen är lokalt ägd och kommer att fortsätta att vara det.

Chefredaktör är Hans Björknäs.
 Redaktion: Wasa Dagblad, Skolhusgatan 37 B 7, 65100 Wasa, tel. +358-40-5462455.

Redaktionen i Helsingfors: Wasa Dagblad, Andra linjen 9 B 36, 00530 Helsingfors. Telefon +358-40-5462455. Annonser kan sändas via e-post i jpg-format, ta gärna kontakt med redaktionen. .

E-post: wasadagblad@gmail.com

Vad är det här för ett hus?

Förra veckans hus:
 Järnvägsstationen

PhotoScetch

De som vet litet mera är de som läser Wasa Dagblad

Wasan Päivälehti
WASA DAILY
Wasa Dagblad
Photo Supplement

Republiken president Alexander Stubb i Vaasa 27.4.2024

Kärlfestivalen denna vecka!

Kalevaspelelen i Vaasa 27-30.6.2024

Kremlin gör narr av sina motståndare - 1939 liksom nu

HERE WE ARE vpress.se

En IT press: Grunden för lycka och demokrati

Kommitté för utvärderingen djupgående konsekvenser för Finland under de kommande 50 åren

KÖR-FESTIVALEN

Sinebrychhoff Konstmuseum

Kremlin gör narr av sina motståndare - 1939 liksom nu

HERE WE ARE vpress.se

Kommitté för utvärderingen brådskande åtgärder

Pain-maja, en Pörtomdiktare

Puccinis "TOSCA" KOMMER TILL VASA I JANUARI

Sinebrychhoff Konstmuseum

Kremlin gör narr av sina motståndare - 1939 liksom nu

HERE WE ARE vpress.se

Wasa Dagblad
Photo Supplement

Sinebrychhoffin taidemuseo

Sinebrychhoffin konstmuseum

Sinebrychhoff Art Museum

Wasan Päivälehti
WASA DAILY
Wasa Dagblad
Photo Supplement

Pörtöm kyrka Pirttikylän kirkko The Church in Pörtöm

Wasan Päivälehti
WASA DAILY
Wasa Dagblad

Ihana kuofestivaali tulossa!

Tasavallan presidentin Alexander Stubb Vaasassa 27.4.2024

Jeff Goodell: The Heat will kill You first

Kaleva kilpailut VAASASSA 27-30.6

Hylkeenpyynti Raippaluodossa 1895

Jussi Adler-Olsen

Venäjän omittainen diplomaattinen kieli

HERE WE ARE vpress.se

Wasan Päivälehti
WASA DAILY
Wasa Dagblad

Hylkeenpyynti Raippaluodossa 1895

VOIKKA LEHDISTÖ: Ummellisuuden ja demokratian perusta

KUORO-FESTIVAALI

Sinebrychhoffin taidemuseo

Venäjän omittainen diplomaattinen kieli

HERE WE ARE vpress.se

Wasan Päivälehti
WASA DAILY
Wasa Dagblad

Puccinin "Tosca" Näin löydät tie-oppaan on tulos kirkkoon!

NAISTEN ÄÄNI-elämäntutkimus

KUORO-FESTIVAALI

Sinebrychhoffin taidemuseo

Venäjän omittainen diplomaattinen kieli

HERE WE ARE vpress.se

WASA DAILY
Wasa Dagblad

Mysterious green giants in the Laasi-palatsi square, Helsinki

Mystical East in Ika-noja All EU-candidates

Puccini's "Tosca" is coming to Vaasa

ROAD CHURCHES

The Kremlin mocks its opponents

HERE WE ARE vpress.se

WASA DAILY
Wasa Dagblad

What a wonderful start week we have ahead of us! - Vaasa Choir Festival 2024 2.-11.8.2024

Cycling Week in Vaasa this week

Climate Change's Profound Impact on Finland

Kaleva Games in Vaasa 27-30.6

Jussi Adler-Olsen

The Kremlin mocks its opponents

HERE WE ARE vpress.se

WASA DAILY
Wasa Dagblad

CHOIR FESTIVAL

A Free Place: The Pathway of Happiness and Democracy

ROAD CHURCHES

The Kremlin mocks its opponents

HERE WE ARE vpress.se

WASA DAILY
Wasa Dagblad

Mysterious green giants in the Laasi-palatsi square, Helsinki

Mystical East in Ika-noja All EU-candidates

Puccini's "Tosca" is coming to Vaasa

ROAD CHURCHES

The Kremlin mocks its opponents

HERE WE ARE vpress.se

Wasan Päivälehti
Wasa Daily
Wasa Dagblad
Photo Supplement

Fero Järnefelt (1863-1937)

Wasan Päivälehti
WASA DAILY
Wasa Dagblad
Photo Supplement

I K Inha (1865-1930) i Replot 1895 Raippaluodossa 1895

Wasan Päivälehti
WASA DAILY
Wasa Dagblad

Tasavallan presidentin Alexander Stubb Vaasassa 27.4.2024

Jeff Goodell: The Heat will kill You first

Kaleva kilpailut Vaasassa 27-30.6

Jussi Adler-Olsen

Vaasan istutetaan 70 000 puita

Hylkeenpyynti Raippaluodossa 1895

HERE WE ARE vpress.se

WASA DAILY
Wasa Dagblad

Finland's president Alexander Stubb in Vaasa 27.4.2024

Jeff Goodell: The Heat will kill You first

Kaleva Games in Vaasa 27-30.6

Jussi Adler-Olsen

A tree for everyone in Vaasa

ROAD CHURCHES

HERE WE ARE vpress.se

HOROSKOP FÖR OKTOBER 2024

Väduren (21 mars - 19 april): Du känner dig djärv, Vädur! Men innan du börjar möblera om hela hemmet eller utmanar chefen på en dansduell, kom ihåg: lagom är bäst. Använd din energi klokt (kanske börja med att bara möblera om ett rum).

Oxen (20 april - 20 maj): Den här månaden handlar allt om mys. Oavsett om det är extra filtar eller extra snacks, luta dig in i din bekvämlighetszon. Men försök att inte låta Netflix fråga ”Tittar du fortfarande?” fler än tre gånger på raken.

Tvillingarna (21 maj - 20 juni): Du jonglerar sociala planer som en cirkusartist, men var försiktig, Tvilling! Tappar du för många bollar kanske du råkar boka in två middagar på samma kväll. Tips: ta med snacks till båda!

Kräftan (21 juni - 22 juli): Humörsvägningarna är starka, men det är också din förmåga att göra en kris till ett dramatiskt ögonblick. Kanalisera din inre såoperastjärna och sätt lite färg på vardagen. Vem säger att handling av mat inte kan vara teatraliskt?

Lejonet (23 juli - 22

augusti): Du är redo för rampljuset, Lejon! Men kom ihåg att även andra förtjänar att skina—utom på karaokekvällen, då kan du ta plats och sjunga som om du vore huvudakten på Madison Square Garden.

Jungfrun (23 augusti - 22 september): Listor, listor och fler listor. Men här är twisten: allt behöver inte planeras. Övriga dig själv i oktober genom att göra något spontant. Oroa dig inte, du kan fortsätta med din strumplåda. Ja, det räknas!

Vägen (23 september - 22 oktober): Oktober handlar om balans, Vägen, men det visste du redan. Kom bara ihåg att balans betyder lite tårta och grönkål. Njut av livets små godsaker utan skuld känslor—det är just de där söta och salta stunderna som gör livet gott!

Skorpionen (23 oktober - 21 november): Du är alltid lite mystisk, Skorpion, och denna månad är din hemlighetsfulla sida på topp. Oavsett om du håller din Halloweenkostym hemlig eller undviker obekväma samtal, är ditt pokeransikte helt perfekt.

Skytten (22 november - 21 december): Äventyret kallar! Men kanske ska du

hoppa över bungejumpy och istället utforska nya caféer. Din humor blir din bästa guide denna månad, så skratta åt det när du hamnar på ett kafé utan Wi-Fi.

Stenbocken (22 december - 19 januari): Du klättrar upp för framgångens berg, men oktober påminner dig om att ta en paus. Fira de små segrarna—som att äntligen organisera din strumplåda. Ja, det räknas!

Vattumannen (20 januari - 18 februari): Dina knäppa idéer blommar ut denna månad. Kanske är det dags att äntligen börja med den där udda hobbyn du funderat på—makramékrukor någon? Kreativiteten har inga gränser!

Fiskarna (19 februari - 20 mars): Din drömska sida går på högvarv, Fiskarna. Men försvinn inte alltför mycket in i dina fantasier, annars kanske du missar det där viktiga Zoom-mötet. Kanske dags att sätta några påminnelser (och se till att de inte bara handlar om dagdrömmar!).

Glad oktober på er—må era stjärnor stå rätt och era strumpor alltid ha en matchande par!

HUMOR FÖR ETT- HUNDRA ÅR SEDAN

FRÅN PÅSK TILL ÅBO

—i Säj mej snälla rara fröken, huru länge det tar att resa från Helsingfors till Åbo?

— 5 timmar ungefär.

— Och från Åho till Helsingfors?

— Herrestanes, om det tar 5 timmar från Helsingfors till Åbo, tar det väl lika lång tid tillbaka, idiot.

— Nej rara fröken, inte är det alltid så. Från påsk till pingst är det 2 månader och från pingst till påsk 10 månader.

EN KYSS

Vad gör ni när ni blir kysst? Jag skriker.

Skulle ni skrika, om jag kysste er nu?

Nej! Jag är ännu hes från i går kväll

GUDS EXPEDITION

En engelsman upptäckte, att det fanns en järnvägss-tation i Norge med namnet Hell. Han beslöt att resa dit för att se hur en station med ett sådant namn kunde se ut.

"I have heard „go to hell!“, but I have not seen the place. I will look at that place!"

Han reste med järnvägen. Då tåget stannade vid stationen, kastade han en blick på det hela. Ögat föll därvid på godsexpeditionen med dess stora skylt. Ah! I understand! In that house I see God's expedition!

VARNING

Nedanstående historia stammar från konungariket Sachsen och daterar sig från den tiden då järnvägarna voro unga. För att ge allmänheten en anvisning hur den skulle skicka sig, då den färdades på det ny-modiga sättet, var åtminstone efter en järnvägslinje i samtliga kupéer följande anslaget: „Det är förbjudet och även med livsfara förbundet att genom fönstret utluta huvud, armar, ben eller andra kroppsdelar.”

ONÖDIG FRÅGA

Mamma: Nå, Erik, skulle du gärna vilja ha en liten syster?

Erik: Äsch, när du frågar så där, mamma, vet jag att jag får en antingen jag vill eller inte.

Veckans astronomiska bild:

Mars Hubble.jpg

NASA's Hubble Space Telescope took the picture of Mars on June 26, 2001, when Mars was approximately 68 million kilometers (43 million miles) from Earth — the closest Mars has ever been to Earth since 1988. Hubble can see details as small as 16 kilometers (10 miles) across. The colors have been carefully balanced to give a realistic view of Mars' hues as they might appear through a telescope. Especially striking is the large amount of seasonal dust storm activity seen in this image. One large storm system is churning high above the northern polar cap (top of image), and a smaller dust storm cloud can be seen nearby. Another large dust storm is spilling out of the giant Hellas impact basin in the Southern Hemisphere (lower right).

👤 NASA and The Hubble Heritage Team (STScI/AURA)

🔒 Public domain

Nästa vecka:

:

Från läsarna

Vi tar väldigt gärna emot inlägg från våra läsare. Kommentarer, historier, minnen, debatt, nyheter från hemorten. Sannolikt koimmer detta att vara den viktigaste delen i denna vår tidning. Men utrymmet är ju begränsat, så skriv gärna rätt så kort! Så sänd gärna inlägg till:

wasadagblad@gmail-com

Annonsera i WD

Det kan ha ett visst PR-värde att vara bland de första som annonserar i denna historiska och hypermodärna dagstidning.

Sänd annonser till wasadagblad@gmail.com som jpg, tiff eller png, annonserna förminsas sedan till spaltbredd 46 mm.

WASA DAGBLAD

wasadagblad@gmail.com